

Kurumsal Düzenlerdeki Değişimin Kurumsal Mantıklar Üzerindeki Etkisi: Türk Kamu Sektörü Örneği

Salih Arslan¹

Received/ Başvuru: 10.03.2025

Accepted/ Kabul: 24.05.2025

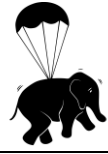
Published/ Yayın: 29.07.2025

Öz

Bu çalışma Türk kamu sektöründe kurumsal mantık değişimleri ve bu değişimin kurumsal düzenlerle ilişkisini açıklamayı amaçlamaktadır. Teorik çerçeve kurumsal mantıklar ve kamu yönetimi yaklaşımlarından yararlanılarak oluşturulmuştur. Araştırma nitel olarak örnek olay deseniyle tasarlanmıştır. Veri olarak 1963-2024 yılları arasında toplamda 12 defa hazırlanan beş yıllık Kalkınma Planları (KP) kullanılmıştır. Veriler tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Veriler merkezi kamu yönetimi ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) şeklinde iki ayrı bölüm olarak kodlanmıştır. Merkezi kamu yönetimi açısından 5. KP'den (1985-1989) itibaren devlet mantığının yanına piyasa mantığının, 7. KP'den (1996-2000) sonra da topluluk mantığının eklendiği ve 12. KP'de (2024-2028) ise bu üç mantığın melezleştiği bulguları elde edilmiştir. Bir diğer bulgu ise Kamu İktisadi Teşebbüsleri açısından 1. KP (1963-1967) ile 4. KP (1979-1983) arasında devlet mantığının baskın olduğu, 5. KP'den (1985-1989) sonra piyasa mantığının baskın konuma yükseldiğidir. Kurumsal mantıklardaki değişimde başat etkinin kurumsal düzenlerdeki değişim ve etkileşim olduğu ancak kurumsal düzenlerdeki değişimin merkezi kamu yönetimi ile Kamu İktisadi Teşebbüsleri kurumsal mantıklarını zaman ve biçim açısından farklı şekillerde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: kurumsal mantıklar, kurumsal düzenler, kamu yönetimi yaklaşımları, Türk kamu sektörü, kurumsal mantıklarda değişim

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türkiye, salih.arslan@ogu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0602-3890

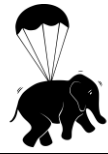

The Impact of Changes in Institutional Orders on Institutional Logics: The Case of the Turkish Public Sector

Abstract

This study aims to explain the institutional logic changes in the Turkish public sector and the relationship between these changes and institutional orders. The theoretical framework was created by utilizing institutional logics and public administration approaches. The research was designed qualitatively with a case study design. A total of 12 five-year Development Plans (DP) prepared between 1963-2024 were used as data. The data were analyzed with thematic analysis method. The data were coded as two separate sections as central public administration and Public Economic Enterprises (KİT). In terms of central public administration, it was found that market logic was added to the state logic after the 5th DP (1985-1989), community logic was added after the 7th DP (1996-2000), and these three logics hybridized in the 12th DP (2024-2028). Another finding is that the state logic was dominant between the 1st KP (1963-1967) and the 4th KP (1979-1983) in terms of Public Economic Enterprises, and the market logic rose to a dominant position after the 5th KP (1985-1989). It was concluded that the dominant effect in the change in institutional logics was the change and interaction in institutional orders, but the change in institutional orders affected the institutional logics of the central public administration and the Public Economic Enterprises in different ways in terms of time and form.

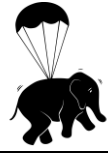
Keywords: institutional logics, institutional orders, public administration approaches, Turkish public sector, change in institutional logics

EXTENDED ABSTRACT

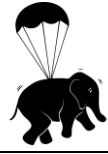
Background & Purpose: The coherence and relative durability of institutional orders stems from the existence of a governance that enables the concrete institutional logics in organizations and fields to be understood as reasonable translations of institutional orders. For example, as seen in the literature on Neoliberalism, the post-World War II period has been significantly affected by the increasing dominance of the new monetarist Chicago school of economics and the valorization of market ideology in public policy related to microeconomics. Therefore, there is a need for studies that examine not only the changes in logic in an organizational field and their effects on specific fields, but also the institutional orders related to the fields where the logic shift occurs (Lounsbury et al., 2021). Thornton et al. (2012) state that other theories can be very useful in developing our understanding of the socio-economic life in which institutional logics emerge. In this study, while examining the changes in the institutional logics of Turkish public organizations throughout the historical process, we focus on the interaction between the institutional orders to which institutional logics are related. In doing so, we draw on public administration theories (Waldo, 1972; Hood, 1991; Frederickson, 1996; Denhardt and Denhardt, 2000; Stark, 2002; Pollitt and Bouckaert, 2004; Lynn, 2008). Thus, we attempt to demonstrate how public sector organizations remain consistent and durable by addressing the changes in their institutional logics through the dynamics of the interactions of institutional orders. There are many studies examining the public sector from the perspective of institutional logics. However, these studies have paid little attention to the interaction of institutional orders when explaining changes in institutional logics. In this research, we contribute to filling the gap in the literature by examining the change in institutional logics in the Turkish public sector through the interaction between institutional orders.

Research Method: We designed the research qualitatively using a case study design. A case study is an appropriate method when there is a high degree of relationship between the phenomenon under investigation and the context, and when it is desired to obtain information that will cover all aspects of the contextual conditions in question (Yin, 2003). Since we are examining the change in the institutional logics of the public sector in Turkey in terms of the change in the institutional orders that constitute the context, it seems to be an appropriate method. In this study, purposive sampling (Yin, 2016) was used to access material sources that could provide richer data on the content of the research. The Five-Year Development Plans, which were prepared 12 times in total between 1963 and 2024 in Turkey and guide decision-makers on how to use and develop human, physical, economic and social resources, were selected as the data source. The focus was particularly on the sections of the development plans related to public administration and public management. The data in this study were coded using the thematic analysis technique. Thematic coding is a multi-stage process. Open coding is performed in the first stage. Open coding is used to emphasize and quote central themes that emerge directly from the data. Then, in-depth analyses are made through selective coding and sub-meanings not directly stated by the data are reached. A system of meaning categories is created based on the central themes obtained through open and selective coding. These category

systems are then compared. In this method, the data is analyzed inferentially from themes to codes ([Flick, 2009](#)).

Conclusion: Although Turkey has a unique historical trajectory, its centuries-old relationship with Western countries and institutions causes it to be affected very quickly by Western understandings and practices ([Acar, 2016](#); [Özer and Yıldırım, 2023](#)). The changes experienced in the West after World War II led to dramatic changes in the logics in the Turkish public sector. International organizations and integrations such as the IMF, World Bank, OECD and EU have been the leading actors in shaping the Turkish public administration system, and therefore the institutional logics of public administration ([Ökmen and Canan, 2009](#); [Acar, 2016](#); [Uysal, 2020](#)). With the establishment of the State Planning Organization and the Development Plans prepared in five-year periods after the military coup of May 27, 1960, a mixed economic understanding in which the state logic is dominant was adopted. In this period when left-leaning social and political movements were strong, the institutional logic of the Turkish public sector was compatible with the institutional order. The abandonment of the Bretton Woods gold standard in the early 1970s ([Acar, 2016](#)) and the world oil crisis ([Özer and Yıldırım, 2023](#)) led to radical changes in public administration in Western countries that emphasized the market logic. Turkey tried to adapt to this change with the decisions of January 24, 1980 and emphasized privatizations. The dissolution of socialist country blocks in the 1990s, the rise of democratic countries ([Kurt and Uğurlu, 2007](#); [Kaya, 2017](#)) and Turkey's integration process with the EU ([Ökmen and Canan, 2009](#); [Uysal, 2020](#)) are seen to have been effective in the transformation of public sector institutional logics. Following the 2008 world economic crisis, with the relaxation of the strict stance of the state regarding direct intervention in the economy in liberal Western countries, a balance began to be established between the market logic and the state logic in public sector logics. It is seen that this balance is being tried to be preserved in the presidential government system adopted in 2017. As a result, it can be said that the change in institutional orders has caused a change in the institutional logics of the public sector.

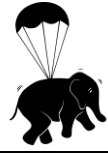

1. GİRİŞ

Kurumsal mantıklar, örgüt teorisi alanının bir yaklaşımı olarak özel, kamu ve kar amacı gütmeyen örgütlerin davranışlarını anlamada faydalı bir bakış açısı sunmaktadır (Friedland ve Alford, 1991; Thornton ve Ocasio, 1999; 2008; Thornton vd., 2012; Ocasio vd., 2017). Kurumsal analize farklı bir yaklaşım sağlayan kurumsal mantıkların bilimsel araştırmalarda kullanımı giderek artmaktadır (Ocasio vd., 2017). Ortaya çıktığı sosyoloji ve örgüt/yönetim alanının dışına taşarak siyaset bilimi, kamu yönetimi ve ekonomi gibi disiplinlere de yayılmıştır (Lounsbury vd., 2021). Çoğunlukla özel sektör işletmelerinin araştırılmasında kullanılmaktadır (Thornton ve Ocasio, 1999; Thornton, 2002; Battilana ve Dorado, 2010; Shipilov vd., 2010; Goodrick ve Reay, 2011). Ancak son yıllarda kamu örgütlerini inceleyen araştırmalarda kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır (Misangyi vd., 2008; Purdy ve Gray, 2009; Nigam ve Ocasio, 2010; Dunn ve Jones, 2010; Meyer vd., 2014; Özseven vd., 2014; Berg ve Pinheiro, 2016; Currie ve Spyridonidis, 2015; Özseven, 2017; Vickers vd., 2017; Aalto ve Kallio, 2019; Gullmark vd., 2024). Bunların dışında kar amacı gütmeyen örgütler ya da sivil toplum örgütleri üzerinde nispeten daha sınırlı araştırma söz konusudur (Pache ve Santos, 2013; Coule ve Patmore, 2013; Skelcher ve Smith, 2015; Kobal, 2020).

Kurumsal mantık teorisyenleri aile, topluluk, din, devlet, piyasa, meslek ve şirket gibi yedi ideal kurumsal mantık tipi tanımlamışlardır. Bu ideal mantıklar toplumsal düzenlerden kaynaklanmakta fakat örgütsel alanda yerel olarak somutlaşmaktadır (Thornton ve Ocasio 2008; Thornton vd., 2012). Yerel olarak zamansal ve mekânsal açıdan farklılaşmasından dolayı hem aynı örgütsel alan içinde hem de farklı örgütsel alanlarda ideal mantık tipleriyle ilişkili olmak koşuluyla görgül alana özgü sonsuz çeşitlilikte kurumsal mantık türetilmektedir (Lounsbury vd., 2021; Alptekin ve Koç, 2022). Bunun sonucu olarak Türkiye ve diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda çok sayıda kurumsal mantık türü ortaya çıkmıştır (Yıldız, 2018; Kobal, 2020; Eroğlu, 2020). Farklı araştırmalarda editöryal - piyasa (Thornton ve Ocasio, 1999; Thornton, 2002), estetik - piyasa (Glynn ve Lounsbury, 2005), geliştirme - bankacılık (Battilana ve Dorado, 2010), bilim - bakım (Dunn ve Jones, 2010), bakım - işletme (Reay ve Hinings, 2009), topluluk bankacılığı - ulusal bankacılık (Marquis ve Lounsbury, 2007), teminat - performans (Lounsbury, 2007), bölgesel devlet - aile - piyasa (Greenwood vd., 2010), mesleki - politika odaklı (Currie ve Spyridonidis, 2015) kamu hizmeti - piyasacı işletme (Özseven vd., 2014), itaat - bağımsız sendikacılık - siyasi sendikacılık (Önder ve Üsdiken, 2016), bilimci/evrenselci - ve kalkınmacı/yerelci (Ünal, 2017), devlet - meslek (Özseven, 2017), devlet, piyasa ve sivil toplum (Vickers vd., 2017), devlet, piyasa ve topluluk (Gullmark, vd., 2024) gibi kurumsal mantıkların türetildiği görülmektedir. Kurumsal mantık literatüründeki bu geniş kavram birikimi birçok problemi beraberinde getirmektedir (Alptekin ve Koç, 2022).

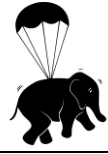
Kurumsal mantıklar literatürünün birbiriyle ilişkili iki temel problemi bulunmaktadır. Birincisi kurumsal mantıkların bu şekilde esnek kullanımının kavramın sınırlarını belirsizleştirmesi ve karmaşıklığı artırmasıdır (Alvesson ve Spicer, 2018; Alvesson ve Blom, 2022). İkincisi ise her ne kadar kurumsal mantık teorisyenleri kurumsal mantıklar ile kurumsal düzenler arasındaki

ilişkiye vurgu yapsalar bile (Thornton vd., 2012) bugüne kadar literatürde mantık ve düzenlerin yönetişimine çok az odaklanılması (Lounsbury vd., 2021) ve kurumsal mantıkların kurucu özünün ihmal edilmesidir (Friedland, 2012; Friedland vd., 2014). Thornton vd.'ne (2012) göre her kurumsal düzen, aktörlerin mantıklı seçimlerini önkoşullandıran bir referans çerçevesi sağlayan bir yönetim sistemini temsil etmektedir. Lounsbury vd.'ne (2021) göre ise kurumsal mantık ve düzenlerin yönetişimine odaklanmak dikkati somut ortamlardaki (örn. belirli örgütler, belirli sektörler) araçlar olarak mantık çalışmalarından uzaklaştıracak ve çeşitli aktörlerin tutarlılığı aktif olarak nasıl korumaya çalıştıklarına ve kurumsal düzene ilişkin çeşitli mantıkların nasıl dayanıklılık sergilediğine dair daha geniş ölçekli çalışmaya yönlendirecektir. Kurumsal mantıkların ve düzenlerin ortaya çıkışı hakkında yapılacak tarihsel araştırmalar kurumsal düzenlerin bir kez yapılandıktan sonra kurumsal mantıkların yerleştirilmiş örneklerini nasıl şekillendirdiğini ortaya çıkarabilecektir. Bu zaman ve mekân içinde bir kurumsal düzen ile ilişkili mantıkların çeşitli örneklendirmelerinde bir tür ortak nokta gözetilerek yapılabilir.

Kurumsal düzenlerin tutarlı ve nispeten dayanıklı olması, örgütlerdeki ve alanlardaki somut kurumsal mantıkların, kurumsal düzenlerin makul tercüme olarak anlaşılmasını sağlayan bir yönetimin mevcut olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin Neoliberalizm literatüründe görüldüğü üzere, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem, yeni parasalcı Şikago ekonomi ekolünün artan hakimiyetinden ve mikroekonomiyle bağlantılı kamu politikasında piyasa ideolojisinin değerlendirilmesinden önemli ölçüde etkilenmiştir. Bu nedenle bir örgütsel alanda sadece mantıktaki değişimleri ve bunların belirli alanlara etkilerini değil, aynı zamanda mantık kaymasının meydana geldiği alanlarla ilgili kurumsal düzenleri inceleyen çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Lounsbury vd., 2021). Thornton vd. (2012), kurumsal mantıkların ortaya çıktığı sosyo-ekonomik hayata ilişkin anlayışımızı geliştirmek için diğer teorilerin çok yararlı olabileceğini ifade etmektedir. Biz bu çalışmada tarihsel süreç içerisinde Türk kamu örgütlerinin kurumsal mantıklarındaki değişimi incelerken kurumsal mantıkların ilişkili olduğu kurumsal düzenler arasındaki etkileşime odaklanıyoruz. Bunu yaparken kamu yönetimi teorilerinden yararlanıyoruz (Waldo, 1972; Hood, 1991; Frederickson, 1996; Denhardt ve Denhardt, 2000; Stark, 2002; Pollitt ve Bouckaert, 2004; Lynn, 2008). Böylelikle kamu sektörü örgütlerinin kurumsal mantıklarındaki değişimi kurumsal düzenlerin etkileşimlerindeki dinamikler üzerinden ele alarak nasıl tutarlı ve dayanıklı kalabildiklerini göstermeye çalışıyoruz.

Kamu sektörünü kurumsal mantıklar bakış açısıyla inceleyen çok sayıda çalışma söz konusudur. Misangyi vd. (2008), yolsuzlukla mücadele etmeye çalışan kurumsal girişimcilerin kurumsal mantıklarını, kimlik ve bilişsel şema kavramlarıyla ilişkileri çerçevesinde ele almaktadır. Purdy ve Gray (2009), devlet anlaşmazlık çözüm dairelerinde birbiriyle çelişen mantıklarla desteklenen çoklu uygulamaların kurumsallaşmasına olanak tanıyan koşulları tespit etmeye çalışmaktadır. Nigam ve Ocasio (2010), Clinton'un sağlık hizmetleri reform önerisinin sağlık alanı kurumsal mantıklarının dönüşümüne nasıl etki ettiğini incelemektedir. Dunn ve Jones (2010), tıp eğitimi alanında bilim mantığından bakım mantığına geçişi ve her iki mantığın

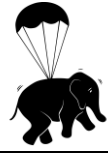
bir arada nasıl bulunduğunu araştırmaktadır. Özseven vd. (2014), Türk kamu sağlık alanında kamu hizmeti mantığı ile piyasacı işletme mantığının birlikte nasıl var olduklarını ortaya koymaya çalışmaktadır. Meyer vd. (2014), Kıta Avrupa'sında Weberci kamu yönetimi modelinden uzaklaşmayı amaçlayan bir dizi reform girişiminin motivasyon boyutunu kurumsal mantıklar bakış açısıyla incelemektedir. Currie ve Spyridonidis (2015), İngiltere'deki iki kamu hastanesinde mesleki bağlamda birbirine bağımlı aktörlerin profesyonel bir mantık ve politika odaklı bir mantığın birlikteliğini nasıl yorumladıklarını araştırmıştır. Berg ve Pinheiro (2016), Norveç'teki iki kamu sektöründe (hastane ve üniversite) yeni kamu işletmeciliği (YKİ) reformlarının uygulamaya konulmasından sonra yönetim mantığındaki değişiklikleri incelemektedir. Vickers vd. (2017), İngiltere'de sağlık ve refah hizmetleri sunan yeni kurulan sosyal girişimlerin devlet, piyasa ve sivil toplum mantığına sahip olduklarını belirtmiştir. Aalto ve Kallio (2019), Fin belediyelerinde kurumsallaştırılmış paylaşımlı hizmetlerin uygulanmasını kurumsal mantıklardaki değişim üzerinden ele almaktadır. Gullmark vd. (2024), Norveç belediyelerinde kamu çalışanlarının girişimcilik fırsatlarını değerlendirirken devlet, piyasa ve toplum mantıklarına bağlı hareket ettiklerini öne sürmektedir. Ancak bu çalışmalar kurumsal mantıklardaki değişimleri açıklarken kurumsal düzenlerin etkileşimine çok az dikkat etmişlerdir. Biz bu araştırmada Türk kamu örgütlerindeki kurumsal mantık değişimini kurumsal düzenler arasındaki etkileşim üzerinden inceleyerek literatürdeki boşluğun doldurulmasına katkı yapıyoruz.

Araştırmayı nitel olarak örnek olay deseniyle tasarladık. Türkiye'de 1963-2024 yılları arasında toplamda 12 defa hazırlanan, beşeri, fiziki, ekonomik ve sosyal kaynakların nasıl kullanılacağı ve geliştirileceği hususunda karar alıcılara yön veren Beş (5) Yıllık Kalkınma Planlarını (KP) inceliyoruz. Kalkınma planlarındaki özellikle kamu yönetimi ve kamu iktisadi teşebbüslerine (KİT) yönelik bölümlere odaklanıyoruz. Kalkınma planları Devlet Planlama Teşkilatı (ilk 9 KP), Kalkınma Bakanlığı (10. KP), Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (11. ve 12. KP) uzman ve bürokratları tarafından hazırlanır, hükümet ve TBMM tarafından onaylanır. Bu nedenle yasama, yürütme ve kamu bürokrasisinin bakış açısını ve mantığını bütüncül bir şekilde yansıtır. Bundan dolayı Türk kamu sektörünün kurumsal mantığının incelenmesinde uygun veri sunacağını düşünüyoruz. Bu çerçevede iki araştırma sorusu yöneltiyoruz:

1. Türkiye kamu sektöründe tarihsel süreç içerisinde kurumsal mantıklar nasıl değişmiştir?
2. Kurumsal düzenlerdeki değişim ve etkileşim Türkiye kamu sektörünün kurumsal mantıklarını nasıl etkilemiştir?

2. KAVRAMSAL ARKA PLAN

Kurumsal mantıklar, sosyal olarak inşa edilmiş sosyal sistem içindeki kurumsallaşmış uygulamaları düzenleyen ilkeler bütünü olarak tanımlanabilir. Bundan dolayı bireysel ve örgütsel aktörlerin biliş ve davranışlarını biçimlendirdiği ve onlara meşruiyet sağladığı söylenebilir (Friedland ve Alford, 1991; Thornton ve Ocasio, 2008). Kurumsal mantıklar aynı zamanda aktörlerin anlamlandırma seçimlerini, eylemi motive etmek için kullandıkları kelime

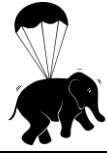

dağarcığını ve kimlik tanımlarını belirleyen referans çerçeveleri olarak da tanımlanabilir (Thornton vd., 2012). Özel sektör örgütleri gibi kamu örgütleri de bilişsel yapılarını ve davranışlarını şekillendiren kurumsal mantıklara sahiptirler (Meyer vd., 2014; Vickers vd., 2017; Gullmark vd., 2024). Bir ülkenin kurumsal düzenlerindeki değişim kamu, özel ve sivil toplum sektörlerinin kurumsal mantıklarında farklı şekillerde etkide bulunabilir (Haveman vd., 2023). Bu nedenle tarihsel süreç içerisinde kurumsal düzenlerdeki değişimi takip ederek ve bu düzenler arasındaki etkileşime odaklanarak kamu sektöründeki kurumsal mantık değişimini gösterebilmek mümkündür.

Geleneksel kamu yönetimi Weber, Wilson, Taylor gibi düşünürlerin görüşlerine dayanan kurallar, hiyerarşi, düzen, uzmanlaşma, rasyonellik gibi kavramlar üzerine kurulu olan geleneksel bürokratik anlayış (GBA) olarak tanımlanır. Yeni kamu yönetimi anlayışları ise GBA'yı tamamen reddeden veya onun eksikliklerini tamamlamaya çalışan ya da onu güncel şartlarda revize etmeyi amaçlayan bakış açılarını ifade eder (Ayhan ve Önder, 2017; Özmen ve Yılmaz, 2019). Dünya petrol krizi ve ekonomik çalkantıların yaşandığı 1970'lerden itibaren küresel düzeyde yaygınlaşan kamu reformu düzenlemeleri ile birlikte kamu kurumlarının yönetim pratiklerinde farklılaşmalar ve değişimler gerçekleşmiş ancak tek bir yönetim yaklaşımı bütün kamu kurumları için hakim bir yönetim paradigmasına dönüşmemiştir. Terk edilmeye veya en azından olumsuz yönleri iyileştirilmeye çalışılan GBA etkisini devam ettirmekle birlikte, özellikle yeni kamu işletmeciliği (YKİ) anlayışı 1980'lerin neoliberal politik rüzgarını arkasına alarak güçlü bir alternatif olarak kamuda yaygınlaşmıştır. Daha sonra kamu yönetimi alanında hem GBA'ya hem de YKİ'ye bir itiraz olarak ya da onların eksikliklerini tamamlamak amacıyla yeni kamu hizmeti (YKH) ve neo-Weberyen devlet (NWD) gibi yaklaşımlar diğer alternatifler olarak ortaya çıkmıştır (Kaya, 2017; Parlak ve Doğan, 2021). Her bir yaklaşım, YKİ'nin piyasa kapitalizmiyle ilişkisinde olduğu gibi, güçlü kurumsal düzenlere yaslanır ve kamu örgütlerine dayattığı belirli kurumsal mantıkları barındırır. Bu nedenle kurumsal düzenlerdeki değişimi ve aralarındaki etkileşimi kamu yönetimi yaklaşımları üzerinden okuyabilmek mümkündür.

2.1. Kurumsal Mantıklar

Kurumsal mantıklar yaklaşımı Weber'in toplumsal düzenler düşüncesine dayanır. Weber kapitalist piyasa, bürokratik devlet, demokratik siyaset, çekirdek aile ve Hristiyan dini olmak üzere beş toplumsal düzen tanımlamıştır (Haveman vd., 2023). Friedland ve Alford (1991), her kurumsal düzenin farklı bir mantığa sahip olduğunu öne sürerek kurumsal mantıkları kurumsal düzenlerin düzenleyici ilkelerini oluşturan maddi uygulamalar ve sembolik yapılar olarak tanımlamış ve kurumsal mantıklar literatürünün temelini atmıştır. Daha sonra kurumsal mantık teorisyenleri bunlara meslek ve şirket mantıklarını eklemiştir. Böylelikle kurumsal mantıklar aile, topluluk, din, devlet, piyasa, meslek ve şirket gibi yedi ideal tip olarak belirlenmiştir (Thornton ve Ocasio, 2008; Thornton vd., 2012).

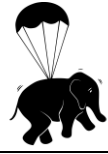

Kurumsal mantıklar, toplumsal olarak inşa edilmiş, tarihsel maddi uygulamalar, varsayımlar, değerler, inançlar ve kurallar bütünü şeklinde tanımlanır (Thornton ve Ocasio, 2008). İlk başlarda kurumsal mantıkların toplumsal düzeyde yapılar olduğu öngörülmüş olsa da (Friedland ve Alford, 1991) sonraki araştırmacılar örgütler ve örgütsel alanlar düzeyinde de var olduğunu göstermiştir (Thornton vd., 2012). Kurumsal mantık yaklaşımına göre bir örgütsel alanda ya da bir örgüt içinde birden fazla mantık bir arada bulunabilir ve bu mantıklar birbiriyle rekabet edebilir ya da çatışabilir. Bu nedenle örgütler ya da örgütsel alanlar kurumsal mantıklar bakımından homojenlikten daha çok heterojenliğin olduğu yerlerdir (Marquis ve Lounsbury, 2007; Thornton ve Ocasio, 2008; Reay ve Hinings, 2009; Dunn ve Jones, 2010). Birden fazla mantığın bir arada bulunması kurumsal çoğulculuk (Kraatz ve Block, 2008), bu mantıkların çatışması durumu ise kurumsal karmaşıklık (Greenwood vd., 2011) olarak ifade edilmektedir.

Ancak rekabet eden veya çatışan birden fazla kurumsal mantığın bir arada nasıl bulunduğu önemli bir problemdir. İlk açıklamalar baskın mantığın gücünü kaybederek gerilediği, yerine yeni bir mantığın baskın hale geldiği şeklindedir (Thornton ve Ocasio, 1999). Daha sonra mantıkların birleşerek melez örgütler ortaya çıkardığı iddia edilmiştir (Battilana ve Dorado, 2010; Pache ve Santos, 2013). Melez örgütler çoklu kurumsal mantıkların harmanlama ya da katmanlama yoluyla karışımı veya birleşimi yoluyla oluşur. Harmanlama, kurumsal mantıkların artık birbirinden ayırt edilememesi, katmanlama ise üst üste eklenmesine atıfta bulunur (Glynn ve Lounsbury, 2005; Thornton vd., 2012; Polzer vd. 2016).

Örgütlerin çoklu mantığa sahip olmasının alan düzeyinde mantıklar arası geçişi kolaylaştırdığı (Haveman ve Rao, 2006) ve çokluğun alan düzeyinde kalıcı olmasını sağladığı öne sürülmektedir (Reay ve Hinings, 2009). Ayrıca bazı çalışmalar çoklu mantığın örgütsel sonuçları olumlu etkilediğini öne sürerken (Kraatz ve Block, 2008) diğer bazıları ise olumsuz etkilediğini iddia etmektedir (Battilana ve Dorado, 2010). Ancak çoklu mantıkların bazı örgütlerde neden çatışmalara yol açarken diğerlerinde sorunsuz bir şekilde harmanlandığı ya da bazı örgütlerin performansını olumlu etkilerken diğerlerinin performansını olumsuz etkilediği yeterince açıklanmamıştır. Ayrıca mantıksal çokluğun neden bazı örgütsel alanlarda değişimi desteklerken diğer örgütsel alanlarda istikrarı ve tutarlılığı desteklediğine yönelik te yeterince açıklama bulunmamaktadır (Besharov ve Smith, 2014).

Bu nedenle bazı kurumsal mantık teorisyenleri mantıkların kendilerinin diğer mantıklarla dinamik ilişkiler içinde nasıl tutarlılık gösterdiğini, dayandığını ve birlikte evrimleştiğini anlamak gerektiğini belirtmektedir (Lounsbury ve Wang, 2024). Bazı teorisyenler ise kurumsal mantıkların iç mimarisine odaklanma ihtiyacı olduğunu ve her bir kurumsal mantığın özünde taşıdığı egemenlik, bilgi, sanat, mülkiyet, Tanrı, aşk gibi değerlerin ihmal edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu teorisyenlere göre kurumsal mantıklar sosyal anlamda fiziği ve metafiziği birlikte içerir. Gözlemlenemeyen, ontolojik olarak öznel bir kurumsal değer, bir mantığın metafiziksel yönüdür. Kurumsal bir değer, normatif uygulamaların organize edildiği ve gücün sağlandığı merkezi nesnenin veya varoluş durumunun ontolojisini oluşturur. Örneğin, bilginin değeri, bilim insanların faaliyetleriyle üretilen gerçekleri veya sonuçları

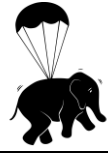

temellendirir. Tanrının değeri, dindarların pratikleriyle üretilen kurtuluşu temellendirir. Özgürlüğün değeri, seçimlerdeki tercihlerle üretilen egemenliği temellendirir. Mülkiyetin değeri, piyasadaki değişim aracılığıyla üretilen fiyatlandırılmış malları temellendirir. Aşkın değeri, sadakat, birlikte yaşama ve üreme arzusuyla oluşan evliliği temellendirir. Kurumsal mantıkların akötürü motive eden ve etkileyen gücü özündeki bu değerlerden kaynaklanır (Friedland, 2012; Friedland vd., 2014). Bazı teorisyenler kurumsal mantık araştırmalarının kapsamını bu yönde genişletmek için mantıkların kurucu doğasına odaklanmanın verimli olduğunu ileri sürmektedir. Bunun mantıklarla ilişkili çeşitli unsurların nasıl birbirine bağlandığı veya kümelenerek önemli zaman dilimleri boyunca korunan tutarlı ve tanınabilir bir örüntü oluşturduğu konusunda daha zengin bir anlayış geliştirmeye yardımcı olacağını ifade etmektedir (Lounsbury vd., 2021; Lounsbury ve Wang, 2024). Bu doğrultuda Haveman vd.'nin (2023) çalışması önemli öngörüler sunmaktadır. Çin toplumunda ve ekonomisinde son kırk yılda, devlet kontrollü planlama ve yeniden dağıtımdan piyasa aracılı değişime geçişle ilgili değişiklikleri açıklamaya çalıştılar. Çin şirketlerini yönlendiren kurumsal mantıkların ekonomik geçişin ardından nasıl dönüştüğünü ayrıntılı olarak gösterdiler. Maoist dönemde gelişen devlet mantığının eşitliği, ulusal topluluğu ve siyasi istikrarı yücelttiğini ancak zamanla kısmen verimliliği, rekabeti ve mülkiyet haklarını teşvik eden bir piyasa mantığıyla yer değiştirdiğini bulguladılar. Ancak bu piyasa mantığının batılı kapitalist ekonomilerde hakim olan mantıktan farklı olduğunu, devletin ve komünist partinin ekonomik yaşamda oynamaya devam ettiği merkezi rol nedeniyle Çin'e özgü bir piyasa mantığının ortaya çıktığını öne sürdüler.

Son dönem araştırmaların da gösterdiği gibi kurumsal mantıklardaki değişimi, istikrarı ve dayanıklılığı daha iyi anlamak için kurumsal mantıkların kurucu doğası olan kurumsal düzenlerle ilişkisine odaklanmak ve ülkenin kurumsal düzenlerinin tarihsel süreç içerisindeki evrimine dikkat etmek gerekmektedir. Bu nedenle kamu sektörü örgütlerinin sahip oldukları kurumsal mantıklar incelenirken ülkenin kurumsal düzenlerindeki değişimin toplumsal, siyasi ve ekonomik arka planını göz önünde bulundurmanın yararlı olacağı söylenebilir. Ancak ülkeler izole yapılar değildir ve küresel düzeydeki gelişmeler ülkelerdeki kurumsal düzenlerin değişimini etkileyebileceği için bunu yaparken ülkenin etkileşim içerisinde olduğu diğer ülke ve bölgelerin kurumsal düzenlerindeki değişimi de göz önüne almak fayda sağlayacaktır.

2.2. Kamu Yönetiminde Reform Anlayışları

Kamu yönetimi literatüründe klasik dönemi temsil eden GBA kuralları, hiyerarşi, düzen, uzmanlaşma, rasyonellik vb. kavramlar üzerine kuruludur ve Weber, Wilson, Taylor gibi düşünürlerin görüşlerine dayanmaktadır (Kaya, 2017; Ayhan ve Önder, 2017; Özmen ve Yılmaz, 2019; Parlak ve Doğan, 2021). Özellikle Weber'in (2012) bürokrasi ve otorite üzerine düşünceleri GBA'nın şekillenmesinde belirleyici olmuştur. 1960'lı yıllardan itibaren GBA sorgulanmaya başlanmış ve alternatif kamu yönetimi arayışları hız kazanmıştır. Bu alternatif yaklaşımlardan ilki, Minnowbrook konferanslarıyla bilinen ve dönemin politik fikir ve

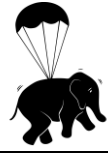

hareketlerini belirgin bir şekilde yansıtan YKY (new public administration) hareketidir ([Waldo, 1972](#)).

YKY 1968 yılında Minnowbrook'ta (ABD) kamu yönetiminde değişim ihtiyacı odaklı bir konferans gerçekleştirmiştir. Bu yaklaşım kentsel ayaklanmalar, ırksal azınlıklara karşı uzun süredir devam eden ayrımcılıklar ve Vietnam'da başarısız bir savaş döneminde ortaya çıktığı ([Frederickson, 1996](#)) için ırksal eşitsizlik, yoksulluk ve toplumsal şiddetin giderilmesini öncelik olarak belirlemiştir ([Waldo, 1972](#)). GBA'nın insan ve demokrasiyi göz ardı ettiğini öne sürerek karar alma mekanizmalarına çalışan ve vatandaşların katılımını önermiştir ([Frederickson, 1996](#)). YKY Marksist olmayan liberal sola eğilimlidir ([Waldo, 1972](#)). Bu nedenle hem verimliliğe hem de sosyal adalete önem verir ([Frederickson, 1996](#)). Siyaset ve kamu yönetiminin ayrıştırılması ([Waldo, 1972](#)) ve pozitivist metodolojinin terk edilmesini savunur ([Frederickson, 1996](#)). YKY'nin eşitlikçi, sosyal adaletçi ve demokratik önerileri dönemin etkin politik hareketlerinin düşünceleriyle uyumludur. Pozitivist metodolojinin terk edilmesi önerisi pozitivism eleştirileriyle başlayan bilim felsefesi tartışmalarında nitel yorumsamacı paradigmanın akademik alanda kabul görmeye başladığı döneme denk düşmektedir. Bu nedenle YKY'nin devletçi bürokratik bir mantıktan daha toplumcu demokratik bir mantığı yansıtan kurumsal düzene geçişi temsil ettiği söylenebilir.

1970'li yıllarda refah devleti anlayışının beraberinde getirdiği kamu açıkları, kamu bürokrasisinin hantallığı ve verimsizliği, kamu hizmetlerinin kalitesizliği ve dünya petrol krizinin maliyetlerde neden olduğu büyük artış kamu borç yükünün sürdürülemez olduğu yönünde bir inanca yol açmıştır. Williamson'un işlem maliyetleri teorisi ve Şikago Okulu'nun yeni parasalcı teorisi kamunun küçültülerek, birçok işlemin piyasa eliyle gerçekleştirilmesini sağlayarak ve kamuda özel sektör teknikleri uygulayarak kamu yönetiminin daha verimli ve etkin hale getirileceği düşüncesine teorik zemin oluşturmuştur. ([Ferris ve Graddy, 1998](#); [Genç, 2010](#); [Boztepe, 2018](#)). Bu yaklaşımı kamuda ilk uygulayan Thatcher (Birleşik Krallık) ve Reagan (ABD) olmuştur ve bu iki ülkeyi Anglo-Sakson kültüre yakın olan Yeni Zelanda ve Avustralya hükümetleri takip etmiştir ([Gruening, 2001](#); [Kurt ve Uğurlu, 2007](#); [Kaya, 2017](#)). 1980'li yıllarda oldukça popüler hale gelen bu yaklaşım Hood ([1991](#)) tarafından YKİ (new public management) olarak isimlendirilmiştir. Osborne ve Gaebler ([1993](#)) ise hükümeti yeniden keşfetmek (reinventing government) düşüncesiyle YKİ'ye yeni bir boyut ve katkı sağlamıştır.

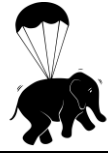
Hood ([1991](#)), bu yaklaşımın popülerleşmesi ve yaygınlaşmasının nedenleri olarak vergilere karşı hassaslaşan seçmen kitlesi, yeni sosyo-teknik sistemlerin doğuşu, kamu politikası yapım süreçlerinin GBA'dan gittikçe bağımsızlaşması ve devlete karşı hoşgörünün azalmış olmasını göstermiştir. Bu düşünceye göre kamu yönetimi yönlendirici olmalı, rekabet etmeli, misyon, müşteri ve sonuç odaklı olmalıdır. YKİ'nin temel ilkeleri devletin belirli işleri piyasaya bırakarak küçüldüğü ve bürokratik yapının basitleştirildiği, yerel, katılımcı, esnek, rekabetçi, performans odaklı, müşteri odaklı ve özel sektör tekniklerinin kullanıldığı bir kamu anlayışına dayanmaktadır ([Stark, 2002](#); [Gültekin, 2011](#)). 1970'lerdeki dünya petrol krizi sonrası yaşanan enflasyon ve ekonomik durgunluk (stagflasyon) GBA'nın meşruiyetini tamamen ortadan

kaldırmış ve yeni arayışları meşru ve kaçınılmaz göstermiştir. İşlem maliyetleri, yeni parasalcılık ve kamu tercihi teorileri YKİ'nin teorik zeminini oluştururken küresel rekabette önemli teknikler geliştiren özel sektör şirketlerinin uygulamaları (managerialism) YKİ'nin kabullenilmesinde pratik zemini hazırlamıştır (Hood, 1991; Ferris ve Graddy, 1998; Gruening, 2001; Genç, 2010; Ayhan ve Önder, 2017). IMF, Dünya Bankası, Avrupa Birliği ve OECD gibi uluslararası örgütler YKİ ilkelerini, kamu sektörü yeniden yapılandırılırken uyulacak altın standartlar olarak sunmuştur (Kurt ve Uğurlu, 2007; Boztepe, 2018). YKİ'nin devletçi bürokratik bir mantıktan daha kapitalist piyasacı bir mantığı yansıtan kurumsal düzene geçişi temsil ettiği söylenebilir.

YKİ daha çok ABD, İngiltere, Kanada, Yeni Zelanda ve Avustralya gibi Anglo-Amerikan kültüre yakın ülkelerde etkili olmuştur. Bu gibi ülkeler YKİ reformlarını kolayca uygulayabilirken diğer ülkelerde bu reformların uygulanması Anglo-Amerikan ülkelerdeki kadar kolay olmamıştır. Siyasi ideolojiler, idari kültürler ve toplumsal yapılar bu reformların diğer ülkelerde uygulanmasını güçleştirebilmektedir. Özellikle devletin hizmet sunumunda öncü rolünün değiştirilmeye çalışılması ve devletin yerini piyasaya bırakması gerektiği düşüncesi sosyal açıdan tehdit olarak değerlendirilmiştir (Ütük, 2015). Denhardt ve Denhardt'ın (2000; 2003) YKH (new public service) olarak adlandırdığı yaklaşım, bu çerçevede devletin vatandaş piyasaya yönlendiren anlayıştan uzaklaşarak hizmet sunan anlayışa dönmesi gerektiğini savunarak ortaya çıkmıştır. YKH'nin en belirgin özelliği devletin sadece ekonomik faktörleri değil sosyal ve politik faktörleri de dikkate alarak politika belirlemesi gerektiği yönündeki düşüncesidir. Bunu yaparken toplumun bütün kesimlerini sürece dahil ederek demokratik, vatandaş odaklı, diyalog ve müzakereye dayalı, yönetim anlayışı temelli bir kamu hizmeti yöntemini önermektedir (Ayhan ve Önder, 2017). YKH'ne göre kamu kurumlarının asıl sahibi vatandaşdır ve kamu yöneticileri kamu çıkarını önceleyerek hizmet sunmalıdır (Genç, 2010; Parlak ve Doğan, 2021).

YKH demokratik vatandaşlık teorileri, sivil toplum modelleri, örgütsel hümanizm ve post-modern söylem teorilerini temel alır (Denhardt ve Denhardt, 2000). Vatandaşların kendilerini ilgilendiren kamusal politika ve programlara katılımlarının teşvik edilmesi ve gerekli mekanizmaların kurulması önemlidir (Ayhan ve Önder, 2017; Kaya, 2017). GBA ve YKİ hesap verebilirlik sorununu aşırı basitleştirme eğilimindedir ve kamu yöneticileri kamu yararı, hukuk, demokratik normlar ve vatandaşları merkeze alarak sorumlu hareket etmelidir (Genç, 2010). YKH'nin yönetim (governance) kavramının oldukça popülerleştiği ve Sovyetler Birliği'nin çöktüğü 1990'lı yılların sonunda ortaya çıkması (Kurt ve Uğurlu, 2007; Kaya, 2017) kurumsal düzenle arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle "demokrasi" tek egemen siyasi paradigma olarak zaferini ilan etmiş ve meşruiyetin temel kaynağı haline gelmiştir. Denhardt ve Denhardt (2000), demokratik toplumda demokratik kaygılarla yönetim sistemleri üzerine düşündüklerini ifade ederek yaklaşımın temelinin halkın karar verme süreçlerine katılımını önceleyen bir demokrasi anlayışı olduğunu vurgulamaktadır. YKH'nin devletçi bürokratik bir mantıktan ve kapitalist piyasacı bir mantıktan demokratik topluluk mantığını yansıtan kurumsal düzene geçişi temsil ettiği söylenebilir.

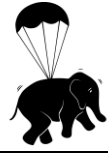

YKİ'nin popülerliğinin gittikçe azalıyor olması, Anglo-Sakson kültürün dışındaki diğer ülkelerin sosyal ve tarihsel koşullarıyla çelişmesi, devletin bütünleştirici rolünün yeniden vurgulanması gerektiği düşüncesi NWD anlayışını ortaya çıkarmıştır (Özdoğan, 2018; Özmen ve Yılmaz, 2019). Pollitt ve Bouckaert 'ın (2004) yeni kamu işletmeciliğine bir eleştiri olarak tanımladığı ve betimsel bir model olarak nitelediği NWD, performans ve rekabet çerçevesinde küresel kapitalizm koşullarında ortaya çıkan bir anlayıştır (Lynn, 2008). Kapitalizmin mevcut koşullarında farklı bir hiyerarşi, denetim ve otorite yapısının bulunduğunu ve bu nedenle eski Weberci GBA'nın günümüz gereksinimleriyle yeniden yorumlanması gerektiğini öne sürer (Pollitt ve Bouckaert, 2004). Birçok ülkenin kamu reformlarının incelenmesine dayalı olarak anayasalar, kurumlar, idari kültürler ve ekonomik koşullardaki farklılıklar nedeniyle her ülkenin kendi tarihsel koşulları içinde oluşan temel fikirlerinin reformları anlama veya uygulama biçimlerini belirlediğini savunmaktadır (Lynn, 2008). Ayrıca 1980'lerden itibaren yaşanan hızlı değişim rüzgarının ardından istikrar, süreklilik ve kaliteyi güvenceye alma ihtiyacının bir sonucu olarak değerlendirilir. Piyasa değeri ile bürokrasi ve profesyonellik değerleri arasında yeni bir denge arayışı olarak ifade edilir (Bringselius ve Thomasson, 2017). NWD'nin farklı zaman ve ülkelerde etkin olan bürokratik devletçi, demokratik topluluk ve kapitalist piyasacı mantıkların karışımı olan melez bir mantığa geçişi temsil ettiği söylenebilir.

2.3. Kamu Kurumsal Mantıklarında Melezleşme

GBA hukuk ve siyasete, YKY demokratik yönetim ve sosyal eşitliğe, YKİ kapitalizm ve piyasaya, YKH demokrasi ve topluluğa dayanmaktadır (Frederickson, 1996; Denhardt ve Denhardt, 2003). NWD ise kamu sektöründe istikrar ve denge arayışının bir sonucu olarak değerlendirilebilir (Bringselius ve Thomasson, 2017). Kamu örgütlerinde kurumsal mantık çalışmaları genelde üç mantık üzerine odaklanmaktadır. GBA bürokratik devlet, YKİ piyasa kapitalizmi ve YKH (yönetişim) demokratik topluluk mantıklarını temsil etmektedir (Coule ve Patmore, 2013; Polzer vd., 2016; Vickers vd., 2017). Aalto ve Kallio (2019) ise verimlilik arayışının merkezde olduğu endüstriyel mantık, fiyat mekanizmasının piyasaları yönlendirdiği piyasa mantığı ve temsili demokrasiyle uyumlu mevzuat ve kurallara dayalı bürokratik mantık şeklinde üçlü bir ayrıma gitmektedir. Kamu sektöründe tanımlanan bu mantıklara profesyonel meslek mantığının da eklenmesi önerilmektedir (Van den Broek vd., 2014; Berg ve Pinheiro, 2016).

Araştırmalar kamu sektöründe GBA (devlet), YKİ (piyasa) ve YKH'nin (topluluk-demokrasi) mantıkları arasındaki etkileşimin kamu sektöründeki yenilikleri şekillendirdiğini gözlemlemiştir (Meyer vd., 2014; Vickers vd., 2017; Gullmark vd., 2024). Küresel kamu yönetimi reformları ve yönetimdeki değişiklikler nedeniyle bu mantıkların zamanla birleşerek melez bir mantığı ortaya çıkardığı iddia edilmektedir (Skelcher ve Smith, 2015; Berg ve Pinheiro, 2016; Aalto ve Kallio, 2019). Ancak kamu sektöründe melez mantığın bu üç mantığın birleşmesi sonucu ilk defa ortaya çıktığını söylemek zordur. Daha önce de kamu örgütlerinde verimlilik ve sorumluluk arasında kurulmak istenilen denge birçok karar alıcıyı işlem maliyetleri teorisinin önerdiği şekliyle melez çözümlere yönlendirmiştir (Ferris ve Graddy,

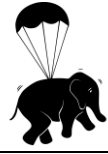
1998). Hatta birçok ülkenin kamu işletmelerinde bu melez mantık çok daha önce görülmektedir (Meyer vd., 2014). Ancak burada kastedilen melez mantık GBA (devlet), YKİ (piyasa) ve YKH'nin (topluluk-demokrasi) mantıkları arasındaki etkileşimin ortaya çıkardığı ve dolayısıyla neo-bürokratik melez bir mantık olarak tanımlanan NWD'dir (Polzer vd., 2016; Berg ve Pinheiro 2016). Bazı araştırmacılar son dönemde bu melez mantığın kamu sektöründe yöntem ve araçların geliştirilmesini ve seçilmesini önemli ölçüde yönlendirdiğini öne sürmektedir (Laihonen ve Kokko, 2023).

YKİ kamu sektörünün oldukça bürokratik ve verimsiz olduğu için eleştirildiği bir dönemde ortaya çıkmış ve hızlı şekilde yayılarak geniş kabul görmüştür. Verimliliğe ve özel sektörün bir rol model olarak alınmasına vurgu yapmıştır. YKİ'nin savunduğu piyasa odaklı reformlar o dönemde cazip bir çözüm olarak düşünülmüş ve meşru kabul edilmiştir (Bringselius ve Thomasson, 2017). YKİ odaklı reformlar, bürokratik yönetimden işletme benzeri yönetime geçiş yaparak ve kamu-özel ortaklıkları da dahil olmak üzere özel firmalarla iş birliğini teşvik ederek kamu örgütlerine piyasa mantığını tanıtmıştır (Meyer vd., 2014). YKİ'nin kontrol ve dengeyi kaybetme gibi bazı olumsuz etkilerine karşı yeni bazı reform düşünceleri ortaya çıkmaya başlamıştır (Christensen ve Lægreid, 2011). Bunlardan biri olan YKH (yönetişim) odaklı reformlar, hizmet üretiminde vatandaşlar ve sivil toplum örgütleriyle iş birliğini ve katılımcı hizmet anlayışını teşvik ederek demokratik topluluk mantığını dahil etmiştir (Gullmark vd., 2024).

Bu mantıkların dinamik etkileşimi uzun vadeli mantık evrimini ortaya çıkarmaktadır (Gullmark vd., 2024). Kurumsallaşmış örgütlenme biçimleri, belirli kamu yönetimi yaklaşımları içinde meşrulaştırılmış toplumsal düzenler sağlarken, bu düzenler zaman içerisinde melezleşerek yeniden üretilmektedir (Coule ve Patmore, 2013). Bazı araştırmacılar melezleşmenin bütün mantıkların harmanlanarak bütünleşmesi şeklinde olduğunu öne sürmektedir. Onlara göre bu melezleşme YKİ yaklaşımının meşruiyetinin sarsılmasıyla eski bürokratik reformları daha güncel piyasa odaklı reformlarla entegre ederek, kamu örgütlerinin meşruiyetini yeniden kazanmasını sağlayacak bir denge arayışının sonucudur (Bringselius ve Thomasson, 2017). Bazıları ise melezleşmenin kurumsal mantıkların üst üste gelerek katmanlaşması şeklinde olduğunu iddia etmektedir. Onlara göre melezleşme Weberci özelliklerin korunduğu yapısal ve kültürel özelliklerin karmaşık bir tortulaşması yoluyla gerçekleşmiştir. Bu süreçte denge özerklikten kontrole doğru kaymaktadır (Christensen ve Lægreid, 2011). Bu melezleşme biçiminde yeni mantıklar devletin merkezi bürokratik mantığı üzerine temellenmektedir (Polzer vd., 2016).

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmayı nitel olarak örnek olay deseniyle tasarladık. Örnek olay çalışması, bir olayı veya olguyu gerçek yaşam bağlamında inceleyen bir araştırma yöntemidir. Örnek olay çalışması, araştırılan olgu ile bağlam arasında yüksek derecede ilişki olduğunda ve söz konusu bağlamsal koşulların tüm yönlerini kapsayacak bilgi elde edilmek istendiğinde uygun bir yöntemdir.

Örnek olay çalışmalarının en belirgin özelliği araştırılan olayın sınırlılığıdır (Yin, 2003; Stake, 2010). Türkiye’de kamu sektörünün kurumsal mantıklarındaki değişimi bağlamı oluşturan kurumsal düzenlerdeki değişim açısından incelediğimiz için uygun bir yöntem olarak görünmektedir.

3.1. Veri

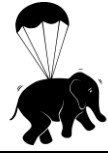
Bu çalışmada, araştırmanın içeriğine ilişkin daha zengin veri sağlayabilecek materyal kaynaklarına ulaşmak için amaçlı örnekleme (Patton, 2015; Yin, 2016) kullanılmıştır. Türkiye’de 1963-2024 yılları arasında toplamda 12 defa hazırlanan, beşeri, fiziki, ekonomik ve sosyal kaynakların nasıl kullanılacağı ve geliştirileceği hususunda karar alıcılara yön veren Beş Yıllık Kalkınma Planları veri kaynağı olarak seçilmiştir. Kalkınma planlarındaki özellikle kamu yönetimi ve kamu işletmeciliği ile ilgili bölümlere odaklanılmıştır.

3.2. Veri Analizi

Bu çalışmada veriler tematik analiz tekniği kullanılarak kodlanmıştır. Tematik kodlama çok aşamalı bir süreçtir. İlk aşamada açık kodlama yapılır. Açık kodlama, doğrudan verilerden ortaya çıkan merkezi temaları vurgulamak ve alıntılar yapmak için kullanılır. Daha sonra seçici kodlama yoluyla derinlemesine analizler yapılır ve veriler tarafından doğrudan belirtilmeyen alt anlamlara ulaşılır. Açık ve seçici kodlama yoluyla elde edilen merkezi temalara dayalı bir anlam kategorileri sistemi oluşturulur. Daha sonra bu kategori sistemleri karşılaştırılır. Bu yöntemde veriler temalardan kodlara çıkarımsal olarak analiz edilir (Flick, 2009). Bu nedenle kodların ilişkilendirildiği kategoriler kurumsal mantıklar ve kamu yönetimi yaklaşımları literatüründen elde edilmiştir. Önce veri kaynağını oluşturan metinlerden literatürden elde ettiğimiz kategorilerle ilişkili olduğunu düşündüğümüz kısımları doğrudan alıntılıdık. Sonra doğrudan alıntılıdığımız kısımları açık ve seçici olarak kodladık. Daha sonra kodların nasıl bir örüntü oluşturduğu ve hangi kategorilerle ilişkili olduğunu belirledik (Creswell, 2009). Böylelikle her bir KP’nin kurumsal mantıkları hangi düzeyde içerdiğine ve birbirleriyle nasıl bir ilişki içinde olduğuna yönelik çıkarımlar yapabildik.

4. BULGULAR

İlki (1. KP / 1963-1967) Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan ve Ocak 1963’de yürürlüğe giren, sonuncusu (12. KP / 2024-2028) Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan ve 31.10.2023 tarihinde TBMM tarafından onaylanan toplam 12 adet KP bulunmaktadır. KP’ler kapsadıkları tarih aralığından daha önce hazırlandıkları için içerisinde barındırdıkları mantık yürürlükte oldukları tarihlerdeki değil doğal olarak hazırlanma aşamasındaki kurumsal düzenleri yansıtmaktadır. Kurumsal mantıklar ile kurumsal düzenleri ilişkilendirirken bu noktaya özellikle dikkat ettik. Ayrıca Türkiye kamu sektöründeki mantıkları birincisi merkezi kamu yönetimindeki kurumsal mantıklar, ikincisi KİT’lerdeki kurumsal mantıklar olmak üzere iki başlık altında inceledik. Bunun sebebi genellikle örgütsel yapı, amaç, işlev ve üretim biçimleri açısından bu iki kamu kesiminin birbirinden farklı olması ve kurumsal

düzenlerden farklı zamanlarda farklı biçimlerde etkilenebilme ihtimallerinin yüksek olmasıdır (Meyer vd., 2014). Tablo 1’de merkezi kamu yönetimindeki mantık değişimleri ve bu değişimin kurumsal düzenlerle ilişkisi gösterilmektedir. Tablo 2’de ise KİT’lerdeki mantık değişimleri ve bu değişimin kurumsal düzenlerle ilişkisi gösterilmektedir.

4.1. Merkezi Kamu Yönetimi Kurumsal Mantıklarında Değişim

1. KP (1963-1967) İdarede Yeniden Düzenleme (s.79-81) ve Kamu Hizmetleri (s.404-406) başlıkları altında kamu yönetiminde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“...yeniden düzenleme hareketinden sonra idari yapıda devamlı ve sistemli bir izleme uygulanacaktır. Ancak bunun, idarede istikrarı ve idareye güveni sarsmayacak bir şekilde yerine getirilmesi temel ilke olarak kabul edilecektir.”

“Sosyal gruplar ve bölgelere göre bugünkü dengesizliklerin giderilmesi ve sosyal refahın yükseltilmesi için kamu hizmetleri yatırımları... en uygun bir öncelik sırasına göre yapılacaktır.”

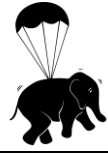
Birinci KP bürokraside bazı reformları öngörmektedir. Ancak bu 2. dünya savaşı öncesi dönemde birçok batılı ülkede gündeme gelen ve kamu yönetiminde Taylorist bir yöntemle verimliliği merkeze alan bir yaklaşımdı. Ancak 2. dünya savaşının başlamasıyla bu düşünce zorunlu olarak rafa kalkmış ve savaş sonrası yerini refah devleti anlayışına bırakmıştı. Özellikle batı Avrupa ve kuzey Amerika ülkelerinde etkin olan refah devleti anlayışı sosyal refah, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hususları üzerine temellenmekteydi (Acar, 2016; Özer ve Yıldırım, 2023). Devletin mal ve hizmet üretimini kendi örgütleriyle (bürokrasi) yapması rolünde (Uysal, 2020) ve devlete güvenin esas tutulması düşüncesinde herhangi bir değişiklik olmadığı için tamamen GBA yaklaşımını yansıttığı ve devlet mantığını içerdiği (Vickers vd., 2017) söylenebilir.

2. KP (1968-1972) Yeniden Düzenleme Çalışmaları (s.623-625) ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planının Temel Amaçları (s.3-4) başlıkları altında kamu yönetiminde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“Merkezi idarenin yeniden düzenlenmesi idare birimlerinin aşırı büyümesine engel olmak için... merkez kuruluşlarının fonksiyonel esasa göre teşkilatlanmasına... görev ve yetkilerin kademeler arasında en uygun şekilde ayarlanmasını...”

“...toplumun 1968 - 1972 döneminde fizikî refahın (tüketiminin) artırılmasından çok, sosyal adalet ve fırsat eşitliği ilkelerine uygun olacak şekilde... dolayısıyla gelecek kuşakların refah seviyesinin artırılması...”

İkinci KP’da da birincisinde olduğu gibi bürokraside etkinlik ve verimliliğe dayalı bazı reformlar öngörülmektedir. Refah devleti anlayışının etkin olduğu (Acar, 2016; Özer ve Yıldırım, 2023), devletin mal ve hizmet üretimini bürokrasi aracılığıyla yapmaya devam etmeyi

planladığı (Uysal, 2020) ve bu nedenle GBA'yı yansıttığı söylenebilir. Ancak ikinci KP'nin birinci KP'den kısmen de olsa farkı refahın yanında sosyal adalet ve fırsat eşitliğine yer vermesidir. Sosyal adalet ve eşitlik kavramları 1960'larda oldukça etkili olan sosyo-politik sol hareketlerinin temel söylemlerindendir (Önder ve Üsdiken, 2016) ve YKY hareketini de büyük ölçüde etkilemiştir (Waldo, 1972; Frederickson, 1996). Ancak hem GBA hem de YKY bürokratik mekanizmayı merkeze aldığı için ikinci KP'nin devlet mantığına (Vickers vd., 2017) sahip olduğu ifade edilebilir.

3. KP (1973-1977) Kamu Yönetimi Sorunu (s.117) ve Kamu Kesimi Reformu /Kamu Yönetimi (s.915-919) başlıkları altında kamu yönetiminde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

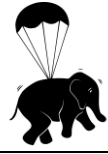
“...Türkiye’de kamu yönetimi, sorumluluğunda bulunan işleri hızlı ve nitelikli biçimde yürütecek verimliliğe sahip olmadığı gibi, ekonomik ve sosyal alandaki gelişmelere göre kendini yenileme esnekliğinden de yoksundur.”

“...Planlarda öngörülen hedeflerin, kaynak tahsislerinin gerçekleştirilebilmesi ve izlemin yapılabilmesi, kamu yönetiminin etkinliğine ve verimliliğine bağlıdır.”

Üçüncü KP birinci ve ikincisinde olduğu gibi bürokraside etkinlik ve verimliliğe dayalı bazı reformların yapılmasına ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. Mal ve hizmet üretiminde bürokrasinin merkezi rolünü öne çıkarmasından dolayı (Uysal, 2020) üçüncü KP'nin devlet mantığına (Vickers vd., 2017) sahip olduğu söylenebilir. Birinci ve ikinci kalkınma planlarında görülen sosyal refah, sosyal adalet ve fırsat eşitliği gibi kavramlara üçüncü KP'nde rastlanılmamaktadır. Bu yıllarda devlet krizi yaşadığı öne sürülen batı Avrupa ve kuzey Amerika ülkeleri refah devletinden vazgeçmenin yollarını aramaktadır (Özer ve Yıldırım, 2023). Üçüncü KP'nde bunların yerine esneklik kavramı göze çarpmaktadır. Esneklik kavramının kullanımı bu yıllarda işletmecilik alanında yükselişte olan esnek örgütler yaklaşımından ve 1973'te katı Bretton Woods sisteminin yıkılmasından sonra yerine ikame edilmeye çalışılan esnek kur rejiminden (Acar, 2016) bağımsız düşünülemez. Bu dönemde YKY'nin etkisinin azaldığı ve etkinlik, verimlilik, ekonomiklik kavramlarının yanında esneklik gibi yeni işletmecilik anlayışlarının eklendiği görülmektedir. Bu nedenle üçüncü KP'nin GBA ve işletmecilik yaklaşımlarını yansıttığı ve değişen kurumsal düzenlerden etkilendiği ifade edilebilir.

4. KP (1979-1983) Kamu Yönetiminin Yeniden Düzenlenmesi ve Geliştirilmesi (s.296-301) başlığı altında kamu yönetiminde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“Kamu kuruluşları... halka hizmet konularında; gereksiz yazışmadan kurtarılarak hızlı, verimli, etkin çalışan birimler haline getirilecektir. ...mevzuat ve ...uygulama düzeni basitleştirilerek halkın bilgisine sunulacak... halkla ilişkiler konusuna özel bir önem verilmesi sağlanacaktır.”

“Kamu Yönetiminin... etkin ve ekonomik bir işlerliğe kavuşturulmasında diğer bir önemli öge, çağdaş ve demokratik yöntemlerle örgütlenecek nitelikli personelin varlığına bağlıdır.”

Dördüncü KP da önceki üç KP gibi etkinlik, verimlilik ve ekonomikliği merkezine almaktadır. Mal ve hizmet üretiminde bürokrasiyi ana aktör olarak görmesinden dolayı (Uysal, 2020) devlet mantığını (Polzer vd., 2016) yansıttığı ifade edilebilir. Dördüncü KP’nın önceki üç KP’ndan en belirgin farkı kamusal hizmet üretim süreçlerinde halkla ilişkilere ve demokratik katılımcılığa vurgu yapmasıdır. Bu vurgular işletmecilikteki ve özellikle bu yıllarda popüler olmaya başlayan Japon Toplam Kalite Yönetimi anlayışındaki müşteri beklenti ve taleplerinin iş süreçlerine yansıtılması anlayışından (Acar, 2016; Uysal, 2020; Özer ve Çiftçi, 2023) etkilenildiğini göstermektedir. Bu nedenle dördüncü KP’nın oluşumunda GBA ve işletmecilik yaklaşımlarının etkili olduğu ve dolayısıyla değişen kurumsal düzenlerden etkilendiği söylenebilir.

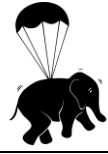
5. KP (1985-1989) Kamu Yönetiminin İyileştirilmesi (s.173) başlığı altında kamu yönetiminde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“...kamu hizmetlerinin kuruluşlar arasında hizmette birlik ilkesine uygun dengeli, etkin ve kaynak israfını önleyecek bir şekilde dağıtılması esas alınacaktır.”

“...yetki devri esasına önem verilecek, plan ve program uygulaması açısından merkez ile taşra teşkilatı arasında etkin bir ilişki kurulacaktır.”

“Organizasyon ve yönetim araştırmaları yapılarak... hizmetlerin ekonomik, kaliteli ve hızlı bir şekilde götürülmesini sağlayıcı... gerektiği hallerde vatandaşın beyanını esas alan yönetim usulleri geliştirilerek...”

Beşinci KP’nda önceki dört KP’nda olduğu gibi etkinlik, verimlilik ve ekonomiklik vurgulanmaktadır. Kamu hizmetlerinin üretiminde bürokratik mekanizmanın yanına herhangi bir mekanizma ekmediği için (Uysal, 2020) devlet mantığına (Polzer vd., 2016) sahip olduğu söylenebilir. Beşinci KP da dördüncü KP gibi vatandaş memnuniyetini önceleyen bir anlayışa sahiptir ve işletmecilikteki müşteri memnuniyeti ilkesini benimsemiş görünmektedir (Özer ve Çiftçi, 2023). Ancak Japon Toplam Kalite Yönetimi anlayışının bir diğer önemli unsuru olan kalite kavramının ilk defa bu planda kullanıldığı belirtilmelidir. Önceki dört KP’ndan en belirgin farkı ise örgütsel işleyişte yetki devrini öne çıkarmasıdır. Bu kavram kamu yönetiminde piyasa odaklı yeniden yapılanmanın önünü açacak temel ilkelerden biri olarak kabul edilmektedir (Acar, 2016). Bu nedenle 5. KP’nın her ne kadar baskın olarak devlet mantığını (GBA) yansıtsa da piyasa mantığına (YKİ) geçişin izlerini taşıdığı söylenebilir. İşlem maliyetleri teorisi ve kamu tercihi teorisinin teorik zemini oluşturduğu, işletmecilik tekniklerinin pratik zemini oluşturduğu ve Anglo-Amerikan ülke hükümetlerinin uygulama örneklerini oluşturduğu bir politik ve ekonomik dönüşüm döneminde (Ferris ve Graddy, 1998; Genç, 2010; Kaya, 2017) 5. KP’nın kurumsal düzenlerden belirgin bir şekilde etkilendiği ifade edilebilir.

6. KP (1990-1994) Kamu Yönetiminin İyileştirilmesi (s.325) başlığı altında kamu yönetiminde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“Kamu yönetimi... hizmette birlik ve yetki devri esaslarına göre oluşturulacak bir teşkilat yapısına kavuşturulacak ve taşra birimleri bu esaslar çerçevesinde güçlendirilecektir.”

“Kamu yönetiminde verimliliği artırıcı tedbirler alınmasına devam edilecek... kaliteli, hızlı ve ekonomik bir şekilde yürütülmesi için modern yönetim sistemleri geliştirilecektir.”

“Devlet-vatandaş ilişkilerinde, vatandaşın beyanı esas alınarak idari usul ve işlemler sadeleştirilecektir.”

Altıncı KP önceki beş KP’nda olduğu gibi etkinlik, verimlilik ve ekonomiklik konularını öne çıkarmaktadır. Kamu hizmetlerinin üretiminde bürokratik mekanizmayı merkeze yerleştirmesinden dolayı (Uysal, 2020) devlet mantığına (Polzer vd., 2016) sahip olduğu söylenebilir. Altıncı KP dördüncü ve beşinci kalkınma planlarında olduğu gibi vatandaş (müşteri) memnuniyetini ve beşinci KP’de olduğu gibi kalite ilkesini vurgulamaktadır. Bunlar işletmecilik anlayışının kamu yönetiminde uygulanması konusunda kararlılığın göstergeleridir (Acar, 2016; Uysal, 2020; Özer ve Çiftçi, 2023). Ancak altıncı KP’nin en önemli özelliği olarak tıpkı beşinci KP de olduğu gibi yetki devrini öne çıkarması ve kamu yönetiminde piyasa odaklı yeniden yapılanmayı (Acar, 2016) daha ileri bir seviyeye taşıma isteğinde görünmesidir. Bu nedenle 6. KP’nin baskın devlet mantığının (GBA) yanında zayıf ta olsa piyasa mantığını (YKİ) da barındırdığı ifade edilebilir. Bu dönemde tıpkı 5. KP’nin hazırlanma aşamasında olduğu gibi kurumsal düzen neo-liberal YKİ anlayışının dönüştürücü etkisi altındadır (Gruening, 2001; Kurt ve Uğurlu, 2007; Boztepe, 2018) ve dolayısıyla 6. KP’ni etkilemiş görünmektedir.

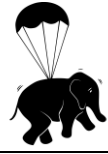
7. KP (1996-2000) Kamu Hizmetlerinde Etkinliğin Artırılması Projesi (s.117-121) başlığı altında kamu yönetiminde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“...devletin kamusal hizmetlerle ilgili görevlerinin yeniden değerlendirilmesi, teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi... halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi...”

“Dünya ekonomisindeki küreselleşme süreci, toplumun değişik kesimlerinin çeşitli konularda uzlaşmalarını sağlayacak kurumlara olan ihtiyaç, kaynak tahsisinin artan ölçüde piyasa mekanizmasına bırakılması...”

“Devletin hangi faaliyetleri doğrudan... yürütmeye devam edeceği, hangi faaliyetler açısından ise gözetici, destekleyici, yol gösterici veya sadece izleyici rol üstleneceğine karar verilerek... katılımcılık ve halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi...”

“...merkezi yönetim tarafından sağlanmakta olan bazı hizmetler il özel idarelerinden başlamak üzere yerel yönetimlerin ve taşra birimlerinin yetki ve sorumluluğuna bırakılacaktır.”

“...uzlaşma oluşturmaya yönelik Ekonomik ve Sosyal Konsey, geniş ve eşit temsile dayalı bir yapıya ve yasal dayanağa kavuşturulacaktır.”

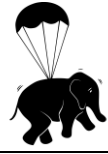
“...yönetimi yargı dışında denetleyen ama yönetime de bağlı olmayan bir denetim sistemi ihtiyacı sonucunda ortaya çıkmış olan ve Avrupa Birliğinin kendi bünyesinde ve üye ülkelerin çoğunda da bulunan, halkın şikayetleriyle ilgilenen bir Kamu Denetçisi (ombudsman) sisteminin Türkiye’de de kurulması sağlanacaktır.”

“... geniş anlamda hizmet üretimine dönük... kamu kurumları ve birimleri açısından hukuki-rasyonel bürokrasi modeli yerine rasyonel-üretken bürokrasi modeli benimsenecektir.”

“... kamu kurum ve kuruluşlarının, hizmet üretimiyle ilgili net hedefleri belirleyerek... bu hedeflere ulaşmak için takip edilecek yol konusunda geniş takdir hakkı bırakılacak ve çalışanların performansları elde edilen sonuca göre değerlendirilecektir.”

Yedinci KP önceki altı KP’nda olduğu gibi etkinlik, verimlilik ve ekonomiklik konularını vurgulamaktadır. Kamu hizmetlerinin üretiminde bürokratik mekanizma hala önemini korumaktadır (Uysal, 2020) ve bu nedenle devlet mantığı baskındır. Ancak 6. KP’den farklı olarak 7. KP’de piyasa mantığı zayıf konumdan güçlü konuma geçmiştir (Polzer vd., 2016). Yedinci KP’de dördüncü, beşinci ve altıncı kalkınma planlarında olduğu gibi vatandaş (müşteri) memnuniyetini vurgulamaktadır. Beşinci ve altıncı KP’lerde yer alan kamu yönetiminde piyasa odaklı yeniden yapılanmanın önünü açacak temel ilkelerden biri olarak değerlendirilen yetki devri kavramı (Acar, 2016) yedinci KP’de de vurgulanmıştır. Ancak yedinci KP’de öncekilerden farklı olarak YKİ anlayışını ve piyasa mantığını doğrudan yansıtan net ifadeler göze çarpmaktadır. Kamuda küçülme, piyasa mekanizmasının kullanımı, yol gösterici devlet, rasyonel-üretken bürokrasi, performans odaklılık kavramları ya da bu anlamlara gelecek ifadeler YKİ anlayışını doğrudan işaret etmekte (Acar, 2016; Uysal, 2020; Özer ve Çiftçi, 2023) ve piyasa mantığına geçiş arzu ve kararlılığını göstermektedir (Vickers vd., 2017).

Ayrıca kamu hizmetlerinin üretim ve denetiminde toplumsal katılım, yönetişim, kamu denetçiliği (ombudsman) gibi kavramlar ya da bu anlama gelecek ifadeler YKH anlayışı (Acar, 2016; Özer ve Çiftçi, 2023) ve demokratik topluluk mantığının (Polzer vd., 2016) kamu yönetiminde etkin kılınmak istendiğinin işaretleri olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle 7. KP’nin baskın devlet mantığı yanında güçlü piyasa mantığı ve zayıf topluluk mantığına sahip olduğu söylenebilir. 7. KP’nin hazırlanma döneminde sosyalist devlet sistemleri çökmüş demokratik batı kurumları yükselişe geçmiş (Kurt ve Uğurlu, 2007; Kaya, 2017) Türkiye’nin Gümrük Birliği Anlaşması ile AB’ye yönelimi ivme kazanmıştır (Ökmen ve Canan, 2009; Uysal, 2020). Ayrıca bu dönemde Dünya Bankası, OECD ve IMF gibi uluslararası kurumlar piyasa ve yönetişim kavramlarını dönüşümde altın standartlar olarak belirlemiştir (Acar, 2016; Özer ve Çiftçi, 2023). Böyle bir bağlamda 7. KP’nin kurumsal düzenlerdeki etkileşimden etkilendiği açık şekilde görülmektedir.

8. KP (2001-2005) Kamu Yönetiminin İyileştirilmesi ve Yeniden Yapılandırılması (s.191-194) başlığı altında kamu yönetiminde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“...kamu yönetimine, ihtiyaçlara göre esnek ve hızlı bir işleyiş yapısı ile kaliteli mal ve hizmet sunumu anlayışının ve buna ilişkin etkin yöntemlerin yerleştirilmesi temel amaçlardır.”

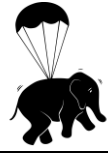
“...vatandaşın memnuniyeti esas alınmak suretiyle, hizmet kalitesine ve sonuçlara odaklanarak, kamu yönetiminin etkinliğini ve halk nezdinde güvenilirliğini geliştirmek esas olacaktır.”

“Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında verimlilik, etkinlik ve... performansın artırılması... çalışanlarının performansını etkin bir şekilde ölçen bir sisteme kavuşturulması, yetki devri ve esneklikle beraber hesap verme sorumluluğunun ve yönetsel saydamlığın güçlendirilmesi... kamu hizmetlerinin sunumunda kalite anlayışının ve bu amaca yönelik yönetsel yöntemlerin yerleştirilmesi temel ilkeler olacaktır.”

“...halkın şikayetleriyle ilgili konularda, yönetimi denetleyen ama yönetime bağlı olmayan bir Kamu Denetçisi (ombudsman) sistemi kurulacaktır.”

Sekizinci KP önceki yedi KP’nda olduğu gibi etkinlik, verimlilik ve ekonomiklik konularını vurgulamaktadır. Kamu hizmetlerinin üretiminde bürokratik mekanizma hala önemini korumaktadır (Uysal, 2020) ve bu nedenle devlet mantığı baskındır (Polzer vd., 2016). Sekizinci KP’de dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci kalkınma planlarında olduğu gibi vatandaş (müşteri) memnuniyetini vurgulamaktadır. Beşinci, altıncı ve yedinci KP’lerde öne çıkarılan piyasa odaklı yeniden yapılanmanın öncülü olarak değerlendirilen yetki devri kavramına (Acar, 2016) sekizinci KP’de de yer verilmiştir. Yedinci KP’de piyasa mantığını doğrudan işaret eden net ifadeler sekizinci KP’de açık bir şekilde rastlanılmamaktadır. Bu durum piyasa uygulamalarının bazı ülkelerde başarısız olması ve YKİ’ye yönelik eleştirilerin yoğunlaşması ile ilgili olabilir (Uysal, 2020; Özer ve Çiftçi, 2023). Ancak esneklik, kalite, sonuç ve performans odaklılık gibi işletmecilikle ilgili kavramlara vurgu belirgindir (Acar, 2016). Bu nedenle YKİ anlayışına geçişteki kararlılıkta bir değişme olmadığı sadece piyasa mekanizmasının kullanımı konusunda bazı tereddütler olabileceği değerlendirilebilir.

Yedinci KP’de demokratik topluluk mantığını doğrudan yansıtan ifadeler sekizinci KP’de belirgin bir şekilde rastlanılmamaktadır. Sadece 7. KP’de olduğu gibi kamu denetçiliği (ombudsman) hususuna yer verilmiştir. Bundan dolayı 8. KP’ndan devlet mantığı baskın, piyasa mantığı güçlü ve topluluk mantığı zayıf (Polzer vd., 2016; Vickers vd., 2017) olarak değerlendirilebilir. Sekizinci KP’nin yedinci KP’den en önemli farkı kamu yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirlik kavramlarına yaptığı vurgudur. Bu kavramlar OECD’nin kurumsal yönetim ilkelerinden olmakla birlikte Avrupa Kamu Yönetimi ilkeleri içerisinde de yer almaktadır (Ökmen ve Canan, 2009). Türkiye’nin AB’ye aday ülke olarak kabul edildiği 1999 Helsinki Zirvesi ile Türkiye-AB ilişkilerinde yeni bir süreç başlamıştır (Özer ve Yıldırım,

2023). AB'ye üyelik sürecinin hızlandığı bu dönemde AB kamu yönetimi ilkelerinin sekizinci kalkınma planına belirgin bir şekilde yansımaları kurumsal düzenlerin etkisini göstermektedir.

9. KP (2007-2013) Kamu Hizmetlerinde Kalite ve Etkinliğin Artırılması (s.49) ve Politika Oluşturma ve Uygulama Kapasitesinin Artırılması (s.95) başlıkları altında kamu yönetiminde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“...kamu yönetiminin yurttaş odaklı, kaliteli, etkili ve hızlı hizmet sunabilen; esneklik, saydamlık, katılımcılık, hesap verme sorumluluğu, öngörülebilirlik gibi kavramları öne çıkaran çağdaş bir anlayışa, yapıya ve işleyişe kavuşturulması...”

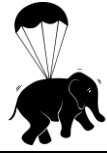
“Demokratik ve saydam bir yönetimin gereği olarak eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak vatandaşların kamunun ürettiği bilgilere erişimini sağlamak...”

“...amaç ve hedeflere dayalı, sonuç odaklı yönetim anlayışının... geliştirilmesi, kamu hizmetlerinin arzında yararlanıcı taleplerine duyarlılığın artırılması, katılımcılık ve hesap verme sorumluluğunun tesis edilmesini temin etmek üzere...”

Dokuzuncu KP önceki sekiz KP'nda olduğu gibi etkinlik, verimlilik ve ekonomiklik konularını vurgulamaktadır. Kamu hizmetlerinin üretiminde bürokratik mekanizma önemini korumaktadır (Uysal, 2020) ve bu nedenle devlet mantığı baskındır (Polzer vd., 2016). Dokuzuncu KP'de dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci kalkınma planlarında olduğu gibi vatandaş (müşteri) memnuniyetini vurgulamaktadır. Sekizinci KP'de olduğu gibi dokuzuncu KP'de de piyasa mantığını gösteren net ifadeler bulunmamaktadır. Bu durum 8. KP'nin de hazırlanma sürecini etkileyen YKİ'ye yönelik yoğun eleştirilerle ilgili olabilir (Uysal, 2020; Özer ve Çiftçi, 2023). Ancak esneklik, kalite ve sonuç odaklılık gibi işletmecilikle ilgili kavramlara vurgu devam etmektedir (Acar, 2016). Bu nedenle YKİ anlayışından tamamen vazgeçilmediği sadece piyasa mekanizması ile ilgili bazı tereddütlerden kaynaklanabileceği tahmini yapılabilir.

Sekizinci KP'de olduğu gibi dokuzuncu KP'de de demokratik topluluk mantığını açık şekilde gösteren ifadelerin yoğunluğunda önemli azalma söz konusudur ancak 8. KP'ye göre vatandaşın katılımı ve taleplerinin dikkate alınması daha güçlüdür. Bu nedenle 9. KP devlet mantığı baskın, piyasa mantığı güçlü ve topluluk mantığı orta güçlü (Polzer vd., 2016; Vickers vd., 2017) şeklinde değerlendirilebilir. Dokuzuncu KP sekizinci KP'ndan çok daha belirgin bir şekilde Avrupa Kamu Yönetimi ilkelerine vurgu yapmış, şeffaflık, hesap verebilirlik, açıklık, eşitlik, tarafsızlık konularını öne çıkarmıştır. Türkiye'nin 2003 yılında AB ile Katılım Ortaklığı Belgesi imzalaması ve 2005 yılında AB ile müzakere sürecinin başlaması Türk kamu yönetimi sistemini AB ile entegrasyona odaklanmaya zorlamıştır (Ökmen ve Canan, 2009). Bu durum dokuzuncu kalkınma planına kurumsal düzenlerin etkileşiminin açık etkisini göstermektedir.

10. KP (2014-2018) Giriş (s.2) ve Kamuda Stratejik Yönetim (s.50-52) başlıkları altında kamu yönetiminde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

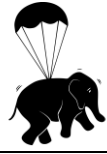

“Serbest piyasa ağırlıklı açık ekonomiler yaygınlaşmış olmakla birlikte, etkileri devam eden küresel kriz, izlenecek politikalar ve alınacak tedbirler konusunda kamu sektörünün stratejik bir yaklaşımla hareket etmesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, stratejik bir bakış açısıyla ve paydaşların geniş katılımıyla hazırlanmış ulusal planlar, giderek daha önemli hale gelmektedir.”

“Kamuda stratejik yönetimin uygulama etkinliğinin artırılması ve hesap verebilirlik anlayışının, planlamadan izleme ve değerlendirmeye kadar yönetim döngüsünün tüm aşamalarında hayata geçirilmesi temel amaçtır. Bu amaç doğrultusunda kamu hizmetlerinin hız ve kalitesinin artırılması ile katılımcılık, şeffaflık ve vatandaş memnuniyetinin sağlanması temel ilkelerdir.”

Onuncu KP önceki dokuz KP’nda olduğu gibi etkinlik ve verimlilik konularına yer vermektedir ancak yoğunluk ve vurgusunun önceki KP’lere göre oldukça düşük olduğu belirtilmelidir. Kamu hizmetlerinin üretiminde bürokratik mekanizma önemini korumaktadır (Uysal, 2020) ve bu nedenle devlet mantığı baskındır (Polzer vd., 2016). Onuncu KP’de dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu kalkınma planlarında olduğu gibi vatandaş (müşteri) memnuniyeti vurgulanmaktadır. Sekizinci ve dokuzuncu KP’lerde olduğu gibi onuncu KP’de de piyasa mantığını gösteren net ifadeler bulunmamaktadır. Bu durum 2008 küresel ekonomik krizinin AB ülkelerinin ve ABD’nin ekonomiye doğrudan müdahale etmeleri ile ilgili olabilir (Angın ve Övgün, 2020). AB ülkeleri ve ABD krizden çıkmak için piyasaya doğrudan müdahale etmek zorunda kalmış ve Türkiye’de bu ülkeleri takip etmiştir. Ancak stratejik yönetim ve kalite gibi işletmecilikle ilgili kavramlara vurgu söz konusudur (Acar, 2016). Bu nedenle YKİ anlayışından tamamen vazgeçilmediği, 2008 küresel krizinin etkileri nedeniyle piyasa mekanizmasına uzak durulmaya çalışıldığı değerlendirilebilir.

Sekizinci ve dokuzuncu KP’lerde olduğu gibi onuncu KP’de de demokratik topluluk mantığını açık şekilde yansıtan ifadelerde belirgin azalma söz konusudur. Bu nedenle 10. KP için devlet mantığı baskın, piyasa mantığı güçlü ve topluluk mantığı orta güçlü (Polzer vd., 2016; Vickers vd., 2017) şeklinde bir değerlendirme yapılabilir. Onuncu KP sekizinci ve dokuzuncu KP’lerde olduğu gibi şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılımcılık vb. Avrupa Kamu Yönetimi ilkelerine vurgu yapmaktadır. Bu durum Türkiye’nin kamu yönetimi reformu anlayışında AB ile entegrasyon sürecinin etkisinin devam ettiğini göstermektedir (Ökmen ve Canan, 2009; Angın ve Övgün, 2020; Özer ve Yıldırım, 2023). Bu nedenle 10. KP’de küresel krizin Türkiye kamu sektörünün stratejik bakış açısıyla hareket etmesinin önemini gösterdiği vurgulanmaktadır. 2008 küresel ekonomik krizi ve AB ülkelerinin krizden çıkmak için piyasaya doğrudan müdahalelerinin Türkiye tarafından takip edilmesi, kurumsal mantıklarda etkileşen kurumsal düzenlerin etkisini göstermektedir.

11. KP (2019-2023) İyi Yönetişim (s.177-184) başlığı altında kamu yönetiminde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“Kamu yönetiminde hesap verme sorumluluğunun yerleştirilmesi, katılımcılığın güçlendirilmesi, kamu hizmet sunumunda eşit ve adil muamele yapılmasının sağlanması ve şeffaflığın artırılması temel amaçtır.”

“İdari işlemlerin adalet ve eşitlik temelinde etkin ve hızlı bir şekilde yapılmasını sağlamak, hak arama yollarını kolaylaştırmak, idareyle bireyler arasındaki ilişkide hukuki belirlilik ilkesini güçlendirmek için düzenlemeler yapılacaktır.”

“Vatandaşların ve ilgili tüm tarafların politika yapma süreçlerine aktif katılımı sağlanacaktır.”

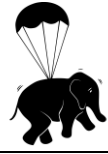
“Farklı demokratik katılım yolları yaşama geçirilerek idare üzerindeki kamuoyu denetimi güçlendirilecektir.”

“Vatandaş memnuniyetinin artırılması için iyi uygulama örnekleri yaygınlaştırılacaktır.”

“Kamu hizmetinde eşitlik ve adaletin tesis edilmesi ve iyi yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesine katkı sağlamak için vatandaşların istek, şikâyet ve önerilerini karar alıcılara iletmesine imkân sağlayacak yeni katılımcı mekanizmalar geliştirilecektir.”

Onbirinci KP önceki on KP’nda olduğu gibi etkinlik ve verimlilik kavramlarına değinmektedir ancak vurgunun 10. KP’de olduğu gibi oldukça düşük olduğu görülmektedir. Kamu hizmetlerinin üretiminde bürokratik mekanizma merkezi konumunu korumaktadır (Uysal, 2020) ve bu nedenle devlet mantığı baskındır (Polzer vd., 2016). Onbirinci KP’de dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci dokuzuncu ve onuncu kalkınma planlarında olduğu gibi vatandaş (müşteri) memnuniyeti yer almaktadır. Sekizinci, dokuzuncu ve onuncu KP’lerde olduğu gibi onbirinci KP’de de piyasa mantığını gösteren açık ifadeler bulunmamaktadır. Bu durum tıpkı 10. KP’de olduğu gibi 2008 küresel ekonomik krizi ve AB ülkelerinin ekonomiye doğrudan müdahale etme politikası takip etmeleri ile ilgili olabilir (Angın ve Övgün, 2020). Onbirinci KP’de YKİ anlayışını yansıtan piyasa ve işletmecilik kavramlarının yerine (Acar, 2016) yeni katılımcı mekanizmalar, vatandaşın politika yapma süreçlerine aktif katılımı, kamuoyu denetimi, katılımın güçlendirilmesi gibi doğrudan YKH anlayışını vurgulayan (Özer ve Çiftçi, 2023) ifadelere yer verilmiştir.

Onbirinci KP’de sekizinci, dokuzuncu ve onuncu KP’lerden farklı olarak demokratik topluluk mantığını güçlü bir şekilde vurgulayan ifadelere yoğunlukla yer verilmiştir. Bu durum dokuzuncu ve onuncu KP’lerde orta güçlü olarak değerlendirilen demokratik topluluk mantığının artık güçlü konuma eriştiği şeklinde yorumlanabilir. Bu nedenle 11. KP için devlet mantığı baskın, piyasa mantığı güçlü ve topluluk mantığı güçlü (Polzer vd., 2016; Vickers vd., 2017) şeklinde değerlendirme yapmak mümkündür. Onbirinci KP sekizinci dokuzuncu ve onuncu KP’lerde olduğu gibi şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, eşitlik ve adalet gibi Avrupa Kamu Yönetimi ilkelerine vurgu yapmaktadır. Bu durum AB ile entegrasyon sürecinin

kamu yönetimi reformları üzerinde etkisinin devam ettiğini göstermektedir (Ökmen ve Canan, 2009; Angın ve Övgün, 2020; Özer ve Yıldırım, 2023). Onbirinci KP’de önceki KP’lerden farklı olarak hukuki belirlilik kavramına yer verilmiştir. Hukuki belirlilik neo-bürokratik bir kavram olarak devlet ve piyasa arasında bir dengeyi işaret eder ve melez bir kurumsal mantık olarak değerlendirilen NWD anlayışını yansıtır. (Christensen ve Lægheid, 2011; Polzer vd., 2016; Bringselius ve Thomasson, 2017). Bu nedenle 11. KP’de devlet, piyasa ve topluluk mantıklarının melezleşmesine yönelik ilk işaretlerin yer aldığından bahsedilebilir. NWD kamu yönetiminde bir istikrar, denge ve süreklilik arayışı olarak ortaya çıkmış ancak 2008 küresel ekonomik krizi sonrası gelişmiş batılı ülkelerin piyasaya doğrudan müdahale etmek zorunda kalmasıyla meşruiyet ve uygulama alanı bulmuştur. Onbirinci KP’nda yer alan bu yöndeki ifadeler etkileşim halindeki kurumsal düzenlerin kurumsal mantıklar üzerindeki etkisini göstermektedir.

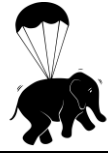
12. KP (2024-2028) Adaleti Esas Alan Demokratik İyi Yönetişim (s.221-240) başlığı altında kamu yönetiminde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“Ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması... hukuk devleti ile demokrasi ve iyi yönetim ilkelerinin etkin şekilde uygulanmasıyla mümkündür.”

“Dünyadaki dönüşümün etkisiyle toplumsal gelişimin ve kalkınmanın dinamik bir gücü haline gelen sivil toplumun güçlendirilmesi kapsamında STK’ların politika oluşturma ve karar alma süreçlerinde aktif yer alması, kapasitelerinin güçlendirilmesi, saydam ve hesap verebilir bir yapıya kavuşturulması ile kamu, özel sektör ve STK’lar arasındaki işbirliğinin ve sosyal diyalogun geliştirilmesi...”

“Kamu hizmetlerinin katılımcı, kapsayıcı, hesap verebilir, şeffaf, adil, hızlı, kaliteli, vatandaş memnuniyetini esas alan ve sivil toplumu destekleyecek şekilde bütüncül bir anlayışla sunulması, vatandaşların kamu kurumlarına olan güveninin artırılması amacıyla iyi yönetim ilkeleri ve kamu yönetiminde dürüstlük odaklı anlayışın benimsenmesi...”

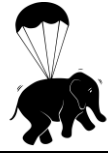
Onikinci KP’de 10. KP ve 11. KP’de giderek düşük yoğunlukta değinilen etkinlik ve verimlilik kavramlarına yer verilmediği görülmektedir. Kamu hizmetlerinin üretiminde bürokratik mekanizma merkezi konumunu korumaktadır (Uysal, 2020) ve bu nedenle devlet mantığı geçerlidir (Polzer vd., 2016). Onikinci KP’de dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci dokuzuncu, onuncu ve onbirinci kalkınma planlarında olduğu gibi vatandaş memnuniyetine değinilmektedir. Sekizinci, dokuzuncu, onuncu ve onbirinci KP’lerde olduğu gibi onikinci KP’de de piyasa mantığını yansıtan açık ifadeler bulunmamaktadır. Bu durum tıpkı 10. KP ve 11. KP’de olduğu gibi 2008 küresel ekonomik krizi ile ilgili olabilir (Angın ve Övgün, 2020). Onikinci KP’de 11. KP’deki gibi YKİ anlayışını yansıtan piyasa ve işletmecilik kavramlarının yerine (Acar, 2016) STK’ların politika oluşturma ve karar alma süreçlerine katılımı, sivil toplumun desteklenmesi ve güçlendirilmesi gibi doğrudan YKH anlayışını vurgulayan (Özer ve Çiftçi, 2023) ifadelerle rastlanılmaktadır.

Onikinci KP’de 11. KP’deki gibi demokratik topluluk mantığını vurgulayan belirgin ifadeler yer verilmesi, demokratik topluluk mantığının kamu yönetimi anlayışının güçlü kurumsal mantıklarından biri haline geldiği şeklinde yorumlanabilir. Bu nedenle 11. KP için devlet mantığı baskın, piyasa mantığı güçlü ve topluluk mantığı güçlü (Polzer vd., 2016; Vickers vd., 2017) şeklinde değerlendirme yapılabilir. Onikinci KP’de sekizinci dokuzuncu, onuncu ve onbirinci KP’lerde olduğu gibi şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, eşitlik ve adalet gibi Avrupa Kamu Yönetimi ilkelerine vurgu yapılmaktadır. Bu durum AB ile entegrasyon sürecinin etkisinin devam ettiğini göstermektedir (Ökmen ve Canan, 2009; Angın ve Övgün, 2020; Özer ve Yıldırım, 2023). Onikinci KP’de 11. KP’de de rastlanıldığı gibi hukuk devleti ve kamu kurumlarına güven kavramları görülmektedir. Hukukilik ve devlete güvenin yeniden tesis edilmesi neo-bürokratik bir kavram olarak NWD anlayışını yansıtır. Ayrıca önceki KP’lerden belirgin bir farklılık olarak ilk defa kamu, özel sektör ve STK’lar arasındaki işbirliğinin ve sosyal diyalogun geliştirilmesinden açık bir şekilde bahsedilmiştir. Bu doğrudan devlet, piyasa ve topluluk mantığı arasında bir denge arayışını işaret etmektedir (Christensen ve Lægreid, 2011; Polzer vd., 2016; Bringselius ve Thomasson, 2017). Bu nedenle 12. KP’de 11. KP ile başlayan devlet, piyasa ve topluluk mantıklarının melezleşmesi sürecinin devam ettiği söylenebilir. Onikinci KP’nda kurumsal mantıklar melezleşmesi ve NWD anlayışının belirgin bir şekilde görünür olması kurumsal düzenlerin kurumsal mantıklar üzerindeki etkisini göstermektedir.

Tablo 1. Merkezi kamu yönetimi kurumsal mantıklarında değişim

KP dönem	Kamu yönetimi ile ilgili bölümler	Kodlar	Kurumsal mantıklar	Kurumsal düzen
1. KP (1963-1967)	-İdarede Yeniden Düzenleme (s.79-81) -Kamu Hizmetleri (s.404-406)	Bürokratik mekanizma, güven, istikrar, sosyal refah, sosyal adalet	Devlet	Bürokratik devlet, refah devleti
2. KP (1968-1972)	-Yeniden Düzenleme Çalışmaları (s.623-625) -İlkinci Beş Yıllık Kalkınma Planının Temel Amaçları (s.3-4)	Bürokratik mekanizma, sosyal adalet, fırsat eşitliği	Devlet	Bürokratik devlet, refah devleti
3. KP (1973-1977)	-Kamu Yönetimi Sorunu (s.117) -Kamu Kesimi Reformu /Kamu Yönetimi (s.915-919)	Bürokratik mekanizma, verimlilik, etkinlik	Devlet	Bürokratik devlet, etkin devlet
4. KP (1979-1983)	-Kamu Yönetiminin Yeniden Düzenlenmesi ve Geliştirilmesi (s.296-301)	Bürokratik mekanizma, verimlilik, etkinlik, ekonomiklik, demokratiklik	Devlet	Bürokratik devlet, etkin devlet
5. KP (1985-1989)	-Kamu Yönetiminin İyileştirilmesi (s.173)	Bürokratik mekanizma, verimlilik, etkinlik, ekonomiklik, kalite, vatandaş odaklılık, yetki devri	Devlet (baskın) Piyasa (zayıf)	Minimal devlet, neo-liberalleşme, AET ile entegrasyon
6. KP (1990-1994)	-Kamu Yönetiminin İyileştirilmesi (s.325)	Bürokratik mekanizma, verimlilik, ekonomiklik, kalite, vatandaş odaklılık yetki devri, yerelin güçlendirilmesi	Devlet (baskın) Piyasa (zayıf)	Minimal devlet, neo-liberalleşme, AET ile entegrasyon, sosyalist devlet sistemlerinin yıkılması

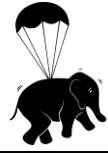

7. KP (1996-2000)	Kamu Hizmetlerinde Etkinliğin Artırılması Projesi (s.117-121)	Bürokratik mekanizma, etkinlik, verimlilik, vatandaş odaklılık, yetki devri, yerelin güçlendirilmesi, yerinden yönetim, kamuda küçülme, piyasanın kullanımı, yol gösterici devlet, performans odaklılık, rasyonel-üretken bürokrasi, yönetim, toplumsal katılım	Devlet (baskın) Piyasa (güçlü) Topluluk (zayıf)	Minimal devlet, neo-liberalleşme, AB ile entegrasyon, sosyalist devlet sistemlerinin yıkılması, demokratik batı kurumlarının yükselişi
8. KP (2001-2005)	-Kamu Yönetiminin İyileştirilmesi ve Yeniden Yapılandırılması (s.191-194)	Bürokratik mekanizma, verimlilik, etkinlik, esneklik, kalite, vatandaş odaklılık, yetki devri, sonuç odaklılık, performans odaklılık, sosyal adalet, vatandaşın katılımı	Devlet (baskın) Piyasa (güçlü) Topluluk (zayıf)	Minimal devlet, neo-liberalleşme, AB ile entegrasyon, demokratik batı kurumlarının yükselişi, sivil toplumun güçlenmesi
9. KP (2007-2013)	-Kamu Hizmetlerinde Kalite ve Etkinliğin Artırılması (s.49) -Politika Oluşturma ve Uygulama Kapasitesinin Artırılması (s.95)	Bürokratik mekanizma, etkinlik, kalite, esneklik, vatandaş odaklılık, sonuç odaklılık, katılımcılık	Devlet (baskın) Piyasa (güçlü) Topluluk (orta güçlü)	Minimal devlet, liberalleşme, AB ile entegrasyon, demokratik batı kurumlarının etkisi, sivil toplumun güçlenmesi
10. KP (2014-2018)	-Giriş (s.2) -Kamuda Stratejik Yönetim (s.50-52)	Bürokratik mekanizma, etkinlik, kalite, vatandaş memnuniyeti, serbest piyasa, stratejik yaklaşım, katılımcılık	Devlet (baskın) Piyasa (güçlü) Topluluk (orta güçlü)	2008 küresel ekonomik kriz, liberal kapitalizmin sorgulanması, devlet ve piyasa arasında stratejik denge, AB ile entegrasyon, demokratik batı kurumlarının etkisi, sivil toplumun güçlenmesi
11. KP (2019-2023)	İyi Yönetişim (s.177-184)	Bürokratik mekanizma, etkinlik, kalite vatandaş memnuniyeti, katılımcılık, katılımcı denetim, eşitlik, adalet, hukuki belirlilik	Devlet (baskın) Piyasa (güçlü) Topluluk (güçlü)	Devlet ve piyasa arasında stratejik denge, AB ile entegrasyon, demokratik batı kurumlarının yükselişi, sivil toplumun güçlenmesi
12. KP (2024-2028)	Adaleti Esas Alan Demokratik İyi Yönetişim (s.221-240)	Bürokratik mekanizma, vatandaş memnuniyeti, katılımcılık, hukukilik, devlete güvenin tesisi, kamu, özel sektör ve STK'lar arasında iş birliği	Devlet (baskın) Piyasa (güçlü) Topluluk (güçlü)	Devlet ve piyasa arasında stratejik denge, AB ile entegrasyon, demokratik batı kurumlarının yükselişi, sivil toplumun güçlenmesi

4.2. KİT Kurumsal Mantıklarında Değişim

1. KP (1963-1967) Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Yeniden Düzenlenmesi (s.81-101) başlığı altında KİT'lerde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“...istenilen kalkınma hızına ulaşılabilmesi için ön görülen yatırımların bir bölümünün Kamu İktisadi Teşebbüslerince gerçekleştirilmesi gerekmektedir.”

“...rasyonel ve verimli çalışmayı sağlamak üzere işletmelere bağımsız çalışma imkânı tanınacaktır.”

“...piyasa şartlarına uygun davranışlarla kâr en yüksek seviyeye çıkarılmalıdır.”

Birinci KP’nda kalkınma amaçlarına ulaşabilmek için mal ve hizmet üretiminde KİT’lere merkezi rol verilmesi (Uysal, 2020) devlet mantığını yansıtmaktadır (Polzer vd., 2016). KİT’lere bağımsız çalışabilmeleri için yetki verilmesi (Acar, 2016) ve piyasa şartlarına uyularak karlılık hedeflenmesi (Özer ve Çiftçi, 2023) piyasa mantığının olduğunu göstermektedir (Meyer vd., 2014). Keynezyen iktisatın devletin ekonomide düzenleyici ve etkin rolünü öngören politikalarını temel alan refah devleti anlayışı, devletin doğrudan yatırım yapmasının yanında özel sektöre de alan açmakta ve teşviklerle desteklemekteydi. Türkiye’de bu yıllarda uygulanmaya başlanan karma ekonomi anlayışı ve kalkınma planları Keynezyen politikaların takip edildiğini göstermektedir (Acar, 2016; Özer ve Yıldırım, 2023). Bu nedenle 1. KP’nın KİT’ler açısından baskın devlet mantığına ve zayıf piyasa mantığına sahip olduğu, KİT kurumsal mantıklarının kurumsal düzenlerden etkilendiği ifade edilebilir.

2. KP (1968-1972) Yeniden Düzenleme Çalışmaları (s.623-625) başlığı altında KİT’lerde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“...İktisadi ve sosyal hedeflere tam olarak ulaşılabilmesi için başlıca İdari ve İktisadi kamu birim ve kuruluşlarının yeniden düzenlenmesi başta gelen bir faktör olarak görülmüştür.”

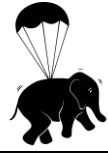
“Kamu teşebbüsleri beklenen piyasa şartlarına göre üretim ve fiyat konularında mevcut kanunlar çerçevesinde karar vermekte ve iş programları hazırlamakta serbest olacaklar.”

İkinci KP’de tıpkı birinci KP’nda olduğu gibi kalkınma amaçlarına ulaşabilmek için mal ve hizmet üretiminde KİT’lere merkezi rol vermektedir (Uysal, 2020) ve bu nedenle devlet mantığını içermektedir (Polzer vd., 2016). Birinci KP’de olduğu gibi ikinci KP’de de KİT’lere piyasa şartlarında üretim ve fiyat belirleme yetkisi verilmesi öngörüldüğünden dolayı (Acar, 2016; Özer ve Çiftçi, 2023) piyasa mantığından bahsedilebilir (Meyer vd., 2014). Bu dönemde Keynezyen refah devleti anlayış ve politikaları hala yaygındır (Acar, 2016; Özer ve Yıldırım, 2023). Bu nedenle 2. KP’nın KİT’ler açısından baskın devlet mantığına ve zayıf piyasa mantığına sahip olduğu, KİT kurumsal mantıklarının kurumsal düzenlerden etkilendiği söylenebilir.

3. KP (1973-1977) Kamu Kesimi Reformu / Kamu İktisadi Teşebbüsleri (s.919-925) başlığı altında KİT’lerde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“...kamu iktisadî teşebbüsleri, gereken hallerde kamu yararını da gözетerek, kalkınmanın belli bir hız ve biçimde gerçekleşmesinde tamamlayıcı bir güç ve araç niteliği taşımaktadır.”

“Devlet, İktisadi hayata müdahalesinin maliyetinin genel olarak düşük olmasını öngörmüş ve işletmecilik prensiplerini, kamu yönetimi sistemine bu amaçla katmıştır. Yukarıda açıklanan

kaynak tahsisi (yatırımları yöneltmek), doğrudan yatırım yapmak, belli üretim hedeflerini gerçekleştirmek, teknoloji gelişimini ve birikimini sağlamak gibi ekonomik görevler, fiyat, gelir, istihdam ve yurt düzeyinde denge sağlamak gibi kamusal nitelikteki görevlerden tecrit edildiğinde, kamu iktisadi teşebbüslerinin birer işletme olarak verimli ve makul seviyede kârlı çalışmaları esastır.”

“...kamu iktisadi teşebbüslerinin öncelikle teknik verimliliklerini artırarak maliyetlerini asgariye indirmeye ve faaliyet gösterdikleri piyasaların şartlarına göre tarife, fiyat, kar politikası tespit ederek kaynak yaratmaya çalışmaları...”

Üçüncü KP’de tıpkı birinci ve ikinci KP’lerde olduğu gibi kalkınma amaçlarına ulaşabilmek için mal ve hizmet üretiminde KİT’lere merkezi rol vermektedir (Uysal, 2020) ve bu nedenle devlet mantığını yansıtmaktadır (Polzer vd., 2016). Ancak bunu birinci ve ikinci KP’lerdeki gibi piyasa şartlarını gözeterek yapmayı planladığı için (Acar, 2016; Özer ve Çiftçi, 2023) piyasa mantığı da söz konusudur (Meyer vd., 2014). KİT’lerin piyasa şartlarını gözetmesi ve işletmecilik ilkelerini takip etmesi kamu yararı, ekonomik ve kamusal nitelikteki görevlerini ihmal etmemesi koşuluna bağlanmıştır. Bu durum hala Keynezyen refah devleti anlayışının etkin olduğunu göstermektedir (Acar, 2016; Özer ve Yıldırım, 2023). Bu nedenle 3. KP’nın KİT’ler açısından baskın devlet mantığına ve zayıf piyasa mantığına sahip olduğu, kurumsal mantıkların kurumsal düzenlerden etkilendiği söylenebilir.

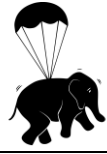
4. KP (1979-1983) Kamu Girişimciliği (s.301-312) başlığı altında KİT’lerde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“...kamu girişimlerinin, aynı ilkeler, normlar ve yasalar çerçevesinde, plan disiplin uygulaması içinde çalışır duruma gelmeleri hedef alınacaktır.”

“...işletme çalışmalarının etkinliğini saptamak amacıyla; verimlilik, maliyet, üretkenlik, kalite, finansman ve benzeri konularda özdenetime önem verilecektir.”

“...girdi fiyatları ile ürettikleri temel mal ve hizmetler fiyatlarının; sanayimizin dışa açılmasını, iç ve dış tekelere rekabet etmesini sağlayacak düzeylerde olması için yöntemler geliştirilecektir.”

Dördüncü KP’de de tıpkı birinci, ikinci ve üçüncü KP’lerde olduğu gibi kalkınma amaçlarına ulaşabilmek için mal ve hizmet üretiminde KİT’lere merkezi görev verilmektedir (Uysal, 2020) ve bu nedenle devlet mantığına sahip olduğu söylenebilir (Polzer vd., 2016). Bunu birinci, ikinci ve üçüncü KP’lerdekine benzer şekilde piyasa şartlarını gözeterek yapmayı öngördüğü ve verimlilik, etkinlik, kalite gibi işletmecilik kavramlarını öne çıkardığı için (Acar, 2016; Özer ve Çiftçi, 2023) piyasa mantığı da söz konusudur (Meyer vd., 2014). Dördüncü KP önceki KP’lerden farklı olarak sosyal hedef, kamu yararı ve kamusal görev gibi sosyal refah devleti anlayışını çağrıştıracak ifadelerle yer vermemiş, onun yerine verimlilik, etkinlik, kalite, rekabet ve fiyat gibi piyasa mantığını işaret eden kavramları öne çıkarmıştır. Bu dönemde batı Avrupa ve kuzey Amerika ülkelerinde Keynezyen politikalar yerini Friedmancı (Şikago okulu)

politikalara bırakmakta, refah devleti anlayışı giderek terk edilmektedir (Acar, 2016; Özer ve Yıldırım, 2023). Bu nedenle 4. KP'nın KİT'ler açısından baskın devlet mantığını koruduğu ancak piyasa mantığının zayıf mantıktan güçlü mantığa yükseldiği, bunda küresel düzeydeki ekonomik ve politik gelişmelerin belirleyici olmasından dolayı KİT kurumsal mantıklarının kurumsal düzenlerden etkilendiği ifade edilebilir.

5. KP (1985-1989) Kamu İktisadi Teşebbüsleri Politikası (s.35) başlığı altında KİT'lerde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“Kamu İktisadi Teşebbüslerinin kârlı ve verimli çalışmaları esastır.”

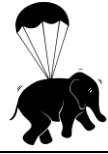
“Özel sektörün yeterli olduğu alanlarda yeni yatırımlardan kaçınacaklardır.”

“Kamu İktisadi Teşebbüsleri ürettikleri mal ve hizmetlerin kalitesini yükseltici tedbirleri alacaklar, dış ticaret ünitelerini yeterli hale getirerek dış pazarlara açılma çabalarını aralıksız sürdüreceklidir.”

Beşinci KP'de birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü KP'lerdekinin aksine KİT'lere kalkınma amaçlarına ulaşabilmek için mal ve hizmet üretiminde merkezi görev öngörülmemektedir (Uysal, 2020). Bunun yerine KİT'lerin özel sektörün yeterli olduğu alanlarda yatırım yapmaması kararlaştırılmıştır ve bu açık bir şekilde piyasa mantığını öne çıkarmaktadır (Meyer vd., 2014). KİT'leri mal ve hizmetlerinin kalitesini artırmaya ve ihracat yapmaya yönlendirici ifadeler devlet mantığının güçlü olduğunu göstermektedir (Polzer vd., 2016). Ayrıca KİT'lerin önceki KP'lerde olduğu gibi karlı ve verimli çalışması öngörülmektedir ki bu da işletmecilik kavramlarının öne çıkarıldığına işaret etmektedir (Acar, 2016; Özer ve Çiftçi, 2023) ve piyasa mantığını yansıtmaktadır (Meyer vd., 2014). Bu dönemde batıda işlem maliyetleri teorisi (Williamson), yeni parasalcı teori (Şikago okulu) ve kamu tercihi teorisi (minimal devlet) oldukça etkindir (Ferris ve Graddy, 1998; Genç, 2010; Boztepe, 2018). Türkiye'de 24 Ocak 1980 kararlarıyla birlikte karma ekonominin terk edilmesi, yerine piyasacı neo-liberal politikaların yerleştirilmesi kararlaştırılmış ve uygulamaya konulmaya başlanılmıştır (Acar, 2016; Özer ve Yıldırım, 2023). Ayrıca AET ile üyelik sürecinin tekrar canlandırılması yeni politikaların belirlenmesinde etkili bir diğer unsur olmuştur (Ökmen ve Canan, 2009). Bu nedenle 5. KP'nında ilk defa piyasa mantığı güçlü mantıktan baskın mantık konumuna geçmiş, devlet mantığı ise baskın mantık konumundan güçlü mantık konumuna düşmüştür. Bunda küresel düzeyde yaygınlaşmaya başlayan neo-liberal politikaların ve AET gibi entegrasyon süreçlerinin etkili olması KİT kurumsal mantıklarının kurumsal düzenlerden etkilendiğini göstermektedir.

6. KP (1990-1994) Kamu İktisadi Teşebbüsleri Politikası (s.34) başlığı altında KİT'lerde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“Kamu İktisadi Teşebbüslerinde temel politika iktisadi etkinliğin artırılması ve ... başlatılan özelleştirme programının süratle gerçekleştirilmesi olacaktır.”

“Bir yandan özelleştirme faaliyetleri sürdürülürken diğer taraftan ... bu kuruluşların modern yönetim anlayışı içerisinde daha karlı ve verimli çalışmaları sağlanacaktır.”

“AT’ye tam üye olma sürecinde özelleştirme politikası hedef alınarak Kamu İktisadi Teşebbüslerinin ürettiği mal ve hizmetlerin kalitesi yükseltilecek, bu ürünlerin yurtiçi ve uluslararası piyasalarda rekabet gücünü artırmak için gerekli çalışmalar yapılacaktır. Plan döneminde özelleştirme kapsamı dışında kalacak Kamu İktisadi Teşebbüsleri bir yandan dış pazarlara açılma gayretlerini sürdürürken diğer yandan yerli sanayie uluslararası fiyatlardan girdi temin etmek amacıyla üretim yapılarını ve teknolojilerini geliştirmek yolunda yabancı sermaye ile ortak yatırım imkanlarını değerlendireceklerdir.”

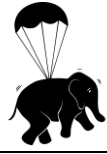
Altıncı KP’de de tıpkı beşinci KP’de olduğu gibi KİT’lere kalkınma amaçlarına ulaşabilmede merkezi görev öngörülmemektedir (Uysal, 2020). Aksine ilk defa KİT’lerin özelleştirilmesinden bahsedilmektedir ve bu açık bir şekilde piyasa mantığını yansıtmaktadır (Meyer vd., 2014). KİT’leri kalitesini yükseltmeye, ihracat yapmaya, teknolojilerini geliştirmeye ve yabancı ortaklık kurmaya yönlendirici ifadeler devlet mantığının güçlü olduğunu göstermektedir (Polzer vd., 2016). Ayrıca KİT’lerin önceki KP’lerde olduğu gibi karlı, etkili ve verimli çalışması gerektiği belirtilmektedir ve bu işletmecilikle ilgili (Acar, 2016; Özer ve Çiftçi, 2023) olduğu için piyasa mantığını yansıtmaktadır (Meyer vd., 2014). Neo-liberal politikalar doğrultusunda Birleşik Krallık (Thatcher), ABD (Reagan) ve diğer Anglo-Sakson ülkelerde uygulanan özelleştirmelerin Türkiye’deki politikalarda da belirleyici olmaya başladığı görülmektedir (Gruening, 2001; Kurt ve Uğurlu, 2007; Kaya, 2017). Ayrıca sosyalist ülkeler bloğunun dağılmaya başlaması (Acar, 2016; Özer ve Yıldırım, 2023) ve AT’nin (Avrupa Topluluğu) yükselişi (Ökmen ve Canan, 2009) Türkiye’nin ekonomi politikalarını etkileyen diğer önemli unsurlardır. Bu nedenle 6. KP’ında tıpkı 5. KP’de olduğu gibi baskın piyasa mantığı ve güçlü devlet mantığı bulunduğu söylenebilir. Neo-liberal politikaların, sosyalist bloğun dağılma sürecine girmesinin ve AT’nin güçlenmesinin bunda etkili olması KİT kurumsal mantıklarının kurumsal düzenlerden etkilendiğinin göstergesidir.

7. KP (1996-2000) Özelleştirme (s.164-167) başlığı altında KİT’lerde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“Özelleştirme programının temel amacı, dünya piyasalarına entegre olma ve AB’ye tam üyelik hedefi ve gümrük birliği süreci doğrultusunda, ekonomide verimliliğin ve maliyet yapısının rekabet edebilir seviyelere getirilmesi ve serbest piyasa koşullarının sağlanmasıdır. Bu amaçla KİT’ler süratle özelleştirilecektir.”

“Özellikle KİT’ler, birçok amacı aynı anda yüklenmiş olmaları sonucunda aşırı büyük, verimsiz ve hantal bir yapıya dönüştükleri için, bir yandan kamu finansmanı, diğer yandan da serbest piyasanın işleyişi üzerinde ciddi olumsuzluklara yol açmaktadırlar.”

“...devlet işletmelerinin etkin ve verimli çalışmaları sağlanarak ekonomi üzerindeki yüklerinin azaltılması ve sağladıkları mal ve hizmetlerin kalitesinin yükseltilmesi gerekmektedir. Devlet,

işletmecilik faaliyetinde bulunurken, serbest piyasa fiyatlarını bozmayacak, rekabet ortamını gözetecek ve dünya fiyatlarına uyum sağlayacaktır.”

“Kaynak tüketen müessese ve işletmeler kapatılacak, ...yaşayabilir duruma getirilen tesisler özelleştirilmeye hazırlanacaktır.”

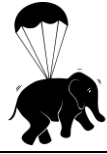
Yedinci KP’de de tıpkı beşinci ve altıncı KP’lerde olduğu gibi KİT’lere kalkınma amaçlarına ulaşabilmede merkezi görev öngörülmemektedir (Uysal, 2020). Yedinci KP’de altıncı KP’den çok daha belirgin bir şekilde KİT’lerin özelleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. KİT’lerin yol açtığı olumsuzluklardan bahsedilmekte ve ilk defa kaynak tüketen KİT’lerin kapatılması (minimal devlet) öngörülmektedir. Bu vurgular açık şekilde piyasa mantığını göstermektedir (Meyer vd., 2014). KİT’lerin olumsuz yönlerinin öne çıkarılması, piyasa şartlarıyla uyumlu hale getirilebilenlerin de özelleştirilmesinin öngörülmesi devlet mantığının zayıflığına işaret etmektedir (Polzer vd., 2016). Sosyalist ülkelerin dağılması (Acar, 2016; Özer ve Yıldırım, 2023) ve AB’ye tam üyelik vurgusu (Ökmen ve Canan, 2009) kurumsal düzenlerin etkisini göstermektedir. Bu nedenle 7. KP’ında piyasa mantığının baskın konumunu sürdürürken devlet mantığının güçlü konumdan zayıf konuma düştüğü söylenebilir.

8. KP (2001-2005) KİT ve Özelleştirme Politikaları (s.30-31) başlığı altında KİT’lerde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“Devletin ekonomiye doğrudan müdahalesi özelleştirme politikaları çerçevesinde olabildiğince daraltılacak, kamu hizmeti niteliğinde görevlerin yürütülmesinde etkinlik ve verimlilik esaslarına uyulacaktır. Özelleştirme kapsamı dışındaki işletmelerin faaliyetlerini özerk bir şekilde yürütebilmelerini teminen yeniden yapılandırılmaları sağlanacaktır.”

“Özelleştirme stratejisi geniş kamuoyu desteğine, uzlaşmaya ve özelleştirme sürecinin şeffaflığına dayanacaktır.”

Sekizinci KP’de tıpkı beşinci, altıncı ve yedinci KP’lerde olduğu gibi KİT’lere kalkınma amaçlarına ulaşabilmede merkezi görev öngörülmemektedir (Uysal, 2020). Sekizinci KP’de altıncı ve yedinci KP’lerde olduğu gibi KİT’lerin özelleştirilmesi gerektiği devletin ekonomiye doğrudan müdahalesini azaltmak gerekçe gösterilerek vurgulanmaktadır. Bu vurgular açık şekilde piyasa mantığına işaret etmektedir (Meyer vd., 2014). Özelleştirilemeyen KİT’lerin ise etkin, verimli ve özerk bir şekilde yapılandırılması öngörülmektedir ve devlet mantığının zayıflığını göstermektedir (Polzer vd., 2016). Bu nedenle 8. KP’de piyasa mantığının baskın konumunu koruduğu, devlet mantığının zayıf konumda kalmaya devam ettiği ifade edilebilir. Sekizinci KP’nin yedinci KP’den en önemli farkı KİT’lerin özelleştirilmesi sürecinde şeffaflık ve uzlaşma kavramlarından bahsetmesidir. Bu kavramlar hem OECD’nin kurumsal yönetim ilkeleri hem de Avrupa Kamu Yönetimi ilkeleri içerisinde yer almaktadır (Ökmen ve Canan, 2009). Türkiye’nin 1999 Helsinki Zirvesi ile AB’ye aday ülke olarak kabul edildiği bu süreçte (Özer ve Yıldırım, 2023) bu kavramların öne çıkarılması kurumsal düzenlerin 8. KP’nin kurumsal mantığı üzerindeki etkisini göstermektedir.

9. KP (2007-2013) -Plan Dönemi Hedef ve Tahminleri (s.57) ve Temel Amaçlar: Gelişme Eksenleri (s.65) başlıkları altında KİT'lerde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“Plan dönemi sonuna gelindiğinde özelleştirme işlemleri sonucunda kamunun ... işletmeciliğindeki payının azalması hedeflenmektedir. Buna karşın ... alanlarında faaliyet gösteren KİT'lerin plan döneminde özelleştirilmesi öngörülmemektedir.”

“KİT'lerde piyasa şartlarına uygun fiyatlandırma politikasının uygulanmasına devam edilecektir.”

Dokuzuncu KP'de tıpkı beşinci, altıncı yedinci ve sekizinci KP'lerde olduğu gibi KİT'lere kalkınma amaçlarına ulaşabilmede merkezi görev öngörülmemektedir (Uysal, 2020). Dokuzuncu KP'de altıncı, yedinci ve sekizinci KP'lerde olduğu gibi KİT'lerin özelleştirilmesi gerektiği, özelleştirmeler sonucunda belirli alanlarda devletin payının azalacağı belirtilmektedir. Bu ifadeler piyasa mantığını yansıtmaktadır (Meyer vd., 2014). Özelleştirilemeyen KİT'lerde piyasa şartlarına uygun fiyat politikası gözetileceği devlet mantığının zayıflığını göstermektedir (Polzer vd., 2016). Bu nedenle 9. KP'de piyasa mantığının baskın konumunu koruduğu, devlet mantığının zayıf konumda kalmaya devam ettiği söylenebilir. Türkiye'nin 2003 yılında AB ile Katılım Ortaklığı Belgesi imzalaması ve 2005 yılında AB ile müzakere sürecinin başlaması (Ökmen ve Canan, 2009) kurumsal düzenlerin 9. KP'nın kurumsal mantığını nasıl etkilediğini göstermektedir.

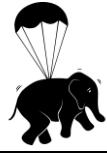
10. KP (2014-2018) Kamu İşletmeciliği (s.78-80) başlığı altında KİT'lerde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde, özelleştirme kapsamında olmayan kamu işletmelerinde stratejik yönetim anlayışının yerleştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla stratejik planların hazırlanması ve uygulanması süreci başlatılmıştır. KİT'lerde fiyatların piyasa şartlarına uygun bir şekilde belirlenmesine ve atıl istihdamın azaltılmasına yönelik uygulamalar ile kurumsal yönetimin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmüştür.”

“Kamu sermayeli işletmelerin kamuya yük getirmeden, verimlilik ilkesi çerçevesinde faaliyet göstermeleri temel amaçtır.”

“Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar dâhil KİT'lerin faaliyetleri, ekonomik amaç ve hedeflere dayalı olarak yürütülecektir. Devlet tarafından gerçekleştirilmesi zorunlu olan sosyal amaçlı ve kamu yararına yönelik faaliyetler için... KİT'lerin görevlendirilmesi zaruretinin ortaya çıkması durumunda ise oluşacak maliyet zamanında karşılanacaktır.”

“KİT'lerin faaliyetleri, piyasa mekanizmasını bozucu etkiye neden olmayacak şekilde yürütülecektir.”

“Özelleştirme uygulamaları, uzun vadeli sektörel öncelikler çerçevesinde belirlenmiş bir program dâhilinde sürdürülecektir. Uygulamalarda halka arz yönteminin kullanılmasına ağırlık verilecektir.”

Onuncu KP’de tıpkı beşinci, altıncı yedinci, sekizinci ve dokuzuncu KP’lerde olduğu gibi KİT’lere kalkınma amaçlarına ulaşabilmede merkezi görev verilmemektedir (Uysal, 2020). Onuncu KP’de altıncı, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu KP’lerde olduğu gibi KİT’lerin özelleştirileceği belirtilmektedir. Bu ifadeler piyasa mantığını yansıtmaktadır (Meyer vd., 2014). Ancak özelleştirilme kapsamında olmayan KİT’lerin stratejik bir anlayışla yönetileceği ilk defa vurgulanmıştır. Ayrıca 3. KP’den (1973-1977) bu yana ilk defa sosyal amaç ve kamu yararı kavramlarından bahsedilmektedir. Bunlar devlet mantığının tekrar güçlenmeye başladığının işaretleridir (Polzer vd., 2016). Bu nedenle 10. KP’de piyasa mantığının baskın konumunu sürdürdüğü, devlet mantığının zayıf konumdan güçlü konuma yükseldiği söylenebilir. Devlet mantığının 10. KP’de zayıf konumdan tekrar güçlü konuma geçmesinde 2008 küresel ekonomik krizinde AB ülkelerinin ve ABD’nin ekonomiye doğrudan müdahale etmeleri etkili olmuş olabilir (Angın ve Övgün, 2020). Ayrıca KİT’lerin yönetiminde piyasa şartlarının gözetilmesi, verimlilik, piyasa mekanizmasını bozmama, kurumsal yönetim ilkeleri gibi hususlara vurgu yapılması AB sürecinin etkisinin devam ettiğini göstermektedir (Özer ve Yıldırım, 2023). 2008 küresel ekonomik krizi ve AB ilkelerinin 10. KP’ye yansması kurumsal düzenlerin kurumsal mantıklar üzerindeki etkisi olarak değerlendirilebilir.

11. KP (2019-2023) Kamu İşletmeciliği ve Özelleştirme (s.52-53) başlığı altında KİT’lerde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“Kamu işletmelerinin faaliyetlerini, piyasa mekanizmasını bozucu etkiye neden olmayacak şekilde, kârlılık ve verimlilik ilkelerine dayalı olarak yürütmesi; sosyal amaçlı ve kamu yararına yönelik faaliyetler için görevlendirilmeleri durumunda ise oluşacak maliyetlerin tam ve zamanında karşılanması ve faiz dışı açık vermemesi temel amaçtır.”

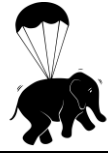
“Kamu işletmelerinin yatırım bütçelerinde ürün çeşitliliğini ve verimliliği artırmayı teminen Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerine yönelik kapasite geliştirmeye ağırlık verilecektir.”

“Kamu işletmelerinin üretim birimlerinde kapasite kullanım oranları artırılacak, mevcut tesislerinin kapasiteleri en üst düzeyde kullanılacak ve yeni yatırım tercihleri bu doğrultuda hayata geçirilecektir.”

“KİT’lerin fiyat ve tarifeleri ticari esaslara göre belirlenecek, sektörde serbestleşmeye ve rekabete engel olan uygulamaları kaldırılacaktır.”

“Etkin bir piyasa mekanizması oluşturma hedefi doğrultusunda özelleştirme uygulamalarına devam edilecektir.”

Onbirinci KP’de önceki KP’lerden farklı olarak KİT’lere Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerini geliştirme ile üretim kapasitesini artırma yönünde yeni misyonlar yüklendiği görülmektedir

(Uysal, 2020). Ayrıca 10. KP'deki gibi sosyal amaç ve kamu yararı kavramlarına vurgu yapılmıştır. Bunlar devlet mantığını yansıtmaktadır (Polzer vd., 2016). Aynı zamanda etkin bir piyasa mekanizması için özelleştirmelerin devam edeceğinin belirtilmesi, karlılık, verimlilik, piyasa fiyatı, serbest rekabet vurgusu ise piyasa mantığı ile ilgilidir (Meyer vd., 2014). Bu nedenle 11. KP'de piyasa mantığının baskın konumunu ve devlet mantığının da güçlü konumunu sürdürdüğü ifade edilebilir. Devlet mantığının güçlü konumunu pekiştirerek devam ettirmesi 2008 küresel ekonomik krizinin etkileri ile ilgilidir (Angın ve Övgün, 2020). Özelleştirme, karlılık, verimlilik, piyasa fiyatı, serbest rekabet ise AB sürecinin etkisi ile ilgili olabilir (Özer ve Yıldırım, 2023). Bunlar kurumsal düzenlerin kurumsal mantıklar üzerindeki etkisini göstermektedir.

12. KP (2024-2028) Kamu İşletmeciliği ve Özelleştirme (s.79-80) başlığı altında KİT'lerde hangi yaklaşımların takip edileceğine yer verilmiştir.

“Kamu işletmelerinin faaliyetlerini makroekonomik, sektörel, sosyal politikalarla uyum içerisinde ... etkin ve verimli bir şekilde sürdürmesi temel amaçtır.”

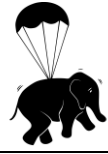
“KİT'ler tedarik ve satış faaliyetlerini piyasa şartları çerçevesinde kamu maliyesine daha az yük getirecek şekilde kârlılık ve verimlilik esaslarına göre sürdürecektir.”

“KİT'lerin fiyat ve tarifeleri ticari esaslara göre belirlenecektir.”

“Etkin bir piyasa mekanizması oluşturma hedefi doğrultusunda özelleştirme uygulamalarına devam edilecektir.”

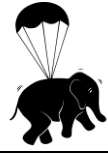
“Özelleştirme uygulamalarında uzun vadeli sektörel öncelikler çerçevesinde ve belirlenmiş bir program kapsamında halka arz dâhil olmak üzere yeni ve alternatif modeller kullanılacaktır.”

Onikinci KP'de onbirinci KP'deki gibi KİT'lere makroekonomik ve sektörel hedefler doğrultusunda görevler yüklenmektedir (Uysal, 2020). Ayrıca 11. KP'deki gibi KİT faaliyetlerinin sosyal politikalarla uyumlu olması öngörülmektedir. Bunlar devlet mantığının güçlü olduğunu göstermektedir (Polzer vd., 2016). Aynı zamanda piyasa şartları, karlılık, verimlilik, piyasa fiyatı, etkin bir piyasa mekanizması için özelleştirmelerin devam edeceğinin belirtilmesi piyasa mantığını yansıtmaktadır (Meyer vd., 2014). Ancak özelleştirmelerin uzun vadeli sektörel öncelikler çerçevesinde yürütüleceğinin vurgulanması piyasa mantığı ile devlet mantığı arasında bir denge arayışına işaret etmektedir (Bringselius ve Thomasson, 2017). Bu nedenle 12. KP'de piyasa mantığının baskın konumunu sürdürdüğü ve devlet mantığının da güçlü konumunu koruduğu söylenebilir. Devlet mantığının güçlü konumunu sürdürmesi 2008 küresel ekonomik krizinin etkileri ile ilgilidir (Angın ve Övgün, 2020). Özelleştirme, karlılık, verimlilik, piyasa fiyatı, etkin piyasa vurguları ise AB sürecinin etkisinin devam ettiğini göstermektedir (Özer ve Yıldırım, 2023). Bunlar ise kurumsal düzenlerin kurumsal mantıklar üzerindeki etkisi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 2. KİT Kurumsal Mantıklarında Değişim

KP dönem	KİT'ler ile ilgili bölümler	Kodlar	Kurumsal mantıklar	Kurumsal düzen
1. KP (1963-1967)	Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Yeniden Düzenlenmesi (s.81-101)	Bürokratik mekanizma, verimlilik, yetki devri, piyasa, kar	Devlet (baskın) Piyasa (zayıf)	Bürokratik devlet, refah devleti
2. KP (1968-1972)	-Yeniden Düzenleme Çalışmaları (s.623-625)	Bürokratik mekanizma, yetki devri, piyasa, fiyat	Devlet (baskın) Piyasa (zayıf)	Bürokratik devlet, refah devleti
3. KP (1973-1977)	-Kamu Kesimi Reformu / Kamu İktisadi Teşebbüsleri (s.919-925)	Bürokratik mekanizma, kamu yararı, işletmecilik, kar, verimlilik, piyasa, fiyat	Devlet (baskın) Piyasa (zayıf)	Bürokratik devlet, etkin devlet
4. KP (1979-1983)	-Kamu Girişimciliği (s.301-312)	Bürokratik mekanizma, verimlilik, etkinlik, kalite, fiyat, rekabet, piyasa	Devlet (baskın) Piyasa (güçlü)	Bürokratik devlet, etkin devlet
5. KP (1985-1989)	Kamu İktisadi Teşebbüsleri Politikası (s.35)	Karlılık, verimlilik, piyasa, ihracat, kalite	Piyasa (baskın) Devlet (güçlü)	Minimal devlet, neo-liberalleşme, AET ile entegrasyon
6. KP (1990-1994)	Kamu İktisadi Teşebbüsleri Politikası (s.34)	Özelleştirme, karlılık, verimlilik, kalite, ihracat, rekabet, piyasa fiyatı, yabancı ortaklık	Piyasa (baskın) Devlet (güçlü)	Minimal devlet, neo-liberalleşme, AET ile entegrasyon, sosyalist devlet sistemlerinin yıkılması
7. KP (1996-2000)	-Özelleştirme (s.164-167) -Devlet İşletmeciliğinde Yapısal Değişim Projesi (s.168-169)	Özelleştirme, piyasa, verimlilik, serbest rekabet piyasası, rekabet, etkinlik, kalite, küçülme	Piyasa (baskın) Devlet (zayıf)	Minimal devlet, neo-liberalleşme, AB ile entegrasyon, sosyalist devlet sistemlerinin yıkılması, demokratik batı kurumlarının yükselişi
8. KP (2001-2005)	KİT ve Özelleştirme Politikaları (s.30-31)	Özelleştirme, küçülme, etkinlik, verimlilik, yönetim, şeffaflık	Piyasa (baskın) Devlet (zayıf)	Minimal devlet, neo-liberalleşme, AB ile entegrasyon, demokratik batı kurumlarının yükselişi, sivil toplumun güçlenmesi
9. KP (2007-2013)	-Plan Dönemi Hedef ve Tahminleri (s.57) -Temel Amaçlar: Gelişme Eksenleri (s.65)	Özelleştirme, küçülme, serbest piyasa	Piyasa (baskın) Devlet (zayıf)	Minimal devlet, liberalleşme, AB ile entegrasyon, demokratik batı kurumlarının etkisi, sivil toplumun güçlenmesi
10. KP (2014-2018)	Kamu İşletmeciliği (s.78-80)	Özelleştirme, özelleştirme süreçlerinde denge, sosyal amaç, kamu yararı, KİT'lere stratejik yaklaşım, piyasa fiyatları, verimlilik	Piyasa (baskın) Devlet (güçlü)	2008 küresel ekonomik kriz, devlet ve piyasa arasında stratejik denge, AB ile entegrasyon, demokratik batı kurumlarının etkisi, sivil toplumun güçlenmesi
11. KP (2019-2023)	Kamu İşletmeciliği ve Özelleştirme (s.52-53)	Piyasa, karlılık, verimlilik, sosyal amaç, kamu yararı, Ar-Ge misyonu, üretim misyonu, piyasa fiyatı, serbest rekabet, etkin piyasa, özelleştirme	Piyasa (baskın) Devlet (güçlü)	Devlet ve piyasa arasında stratejik denge, AB ile entegrasyon, demokratik batı kurumlarının yükselişi, sivil toplumun güçlenmesi
12. KP (2024-2028)	Kamu İşletmeciliği ve Özelleştirme (s.79-80)	Sosyal politika, etkinlik, verimlilik, karlılık, piyasa fiyatı, etkin piyasa, özelleştirme, uzun vadeli sektörel öncelikler	Piyasa (baskın) Devlet (güçlü)	Devlet ve piyasa arasında stratejik denge, AB ile entegrasyon, demokratik batı kurumlarının yükselişi, sivil toplumun güçlenmesi

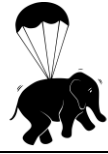

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Türkiye'nin kendine özgü bir tarihsel yörüngesi olmakla birlikte batılı ülkeler ve kurumlarıyla yüzyıllara dayanan ilişkisi batılı anlayış ve uygulamalardan çok hızlı bir şekilde etkilenmesine neden olmaktadır (Acar, 2016; Özer ve Yıldırım, 2023). II. Dünya Savaşı sonrası batıda yaşanan değişimler Türk kamu sektöründeki mantıklarda dramatik değişimlere yol açmıştır. IMF, Dünya Bankası, OECD ve AB gibi uluslararası örgütler ve entegrasyonlar Türk kamu yönetim sisteminin, dolayısıyla kamu yönetimi kurumsal mantıklarının şekillenmesinde başat aktörler olmuştur (Ökmen ve Canan, 2009; Acar, 2016; Uysal, 2020). 27 Mayıs 1960 askeri darbesi sonrası süreçte kurulan DPT ve beş yıllık dönemlerde hazırlanan KP'ler kamu bürokrasisi açısından emredici, özel sektör bakımından teşvik edici niteliğe sahipti ve Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmasını hedeflemekteydi. Karma ekonomik modeli ifade eden ve dönemin yaygın refah devleti anlayışına uygun olan KP'leri Türkiye'nin borçlu olduğu batılı devlet ve kurumlar da desteklemekteydi (Ökmen ve Canan, 2009; Özer ve Yıldırım, 2023). Bu nedenle ilk KP'lerde merkezi kamu yönetimi ve KİT'lerde devlet mantığının baskın olması kurumsal düzenlerle uyumu göstermektedir. Ancak KİT'ler ekonomik doğası gereği doğal olarak zayıf ta olsa piyasa mantığını ilk KP'lerde de barındırmaktadır (Meyer vd., 2014).

1970'li yılların başında iki önemli gelişme yaşandı. İlki Bretton Woods altın standardının terkedilmesi (Acar, 2016), diğeri ise dünya petrol krizidir (Özer ve Yıldırım, 2023). Bu iki gelişme batılı ülkelere refah devleti anlayışını terk etmeleri için meşru bir fırsat sundu. Devletçi anlayıştan piyasacı anlayışa geçişte teorik zemini işlem maliyetleri teorisi, yeni parasalcı teori ve kamu tercihi teorisi gibi akademik yaklaşımlar sağladı (Ferris ve Graddy, 1998; Genç, 2010; Boztepe, 2018). Birleşik Krallık, ABD, Yeni Zelanda ve Avustralya hükümetlerinin uygulamaları bu anlayışın yaygınlaşmasını hızlandırdı. IMF, Dünya Bankası, AB ve OECD gibi uluslararası örgütlerin bu anlayışı altın standart olarak belirlemesi meşruiyetini pekiştirdi (Gruening, 2001; Kurt ve Uğurlu, 2007; Kaya, 2017; Bringselius ve Thomasson, 2017; Boztepe, 2018). Türkiye'nin 5. KP'den (1985-1989) itibaren daha önce sadece devlet mantığının bulunduğu merkezi kamu yönetiminde zayıf piyasa mantığının eklendiği görülmektedir. 24 Ocak 1980 kararlarıyla birlikte karma ekonominin terk edildiği açıklanmış ve batı ile uyumlu piyasacı neo-liberal bir düzene geçileceğine dair işaretler verilmişti. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından oluşan yeni siyasi düzende bu geçiş çok daha hızlandırıldı (Acar, 2016; Özer ve Yıldırım, 2023). Bu durum KİT'lerde daha önce görülmeye başlanmıştır. Önceki KP'lerde zayıf olan piyasa mantığı 4. KP'de (1979-1983) güçlü konuma yükselmiş, 5. KP'de (1985-1989) ise piyasa baskın mantık haline gelmiştir.

1990'lı yıllarda sosyalist ülke bloklarının dağılması, demokratik batı kurumlarını alternatifsiz tek meşru model haline getirmiştir (Kurt ve Uğurlu, 2007; Kaya, 2017). 7. KP'nin (1996-2000) hazırlandığı yıllarda bu gelişmenin ve Türkiye'nin AB ile imzaladığı Gümrük Birliği Anlaşması'nın etkilerini görmek mümkündür (Ökmen ve Canan, 2009; Uysal, 2020). Merkezi kamu yönetimi açısından baskın devlet mantığının yanında 5. KP'de ilk defa zayıf olarak yer

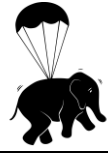

alan piyasa mantığı güçlü konuma yükselmiş, bu iki mantığın yanına zayıf ta olsa demokratik topluluk mantığı eklenmiştir. Kamu yönetiminde toplumsal katılım ve yönetim kavramlarının ilk defa kullanıldığı 7. KP (1996-2000) YKH anlayışının (Acar, 2016; Özer ve Çiftçi, 2023; Polzer vd., 2016) benimsenmeye çalışıldığının işaretleri olarak değerlendirilebilir. KİT'ler açısından bakıldığında 5. KP (1985-1989) ve 6. KP'de (1990-1994) baskın piyasa mantığı yanında güçlü olarak bulunan devlet mantığı, 7. KP'den (1996-2000) itibaren zayıf konuma düşmüştür. Bu durum 8. KP (2001-2005) ve 9. KP (2007-2013) dönemlerinde de devam etmiştir.

2008 yılında başlayan küresel ekonomik kriz gelişmiş batı ekonomilerini oldukça sarstı ve devletlerin ekonomiye doğrudan müdahaleleri konusundaki yerleşmiş neo-liberal anlayışı değiştirdi (Angın ve Övgün, 2020). KİT'ler açısından 10. KP'de (2014-2018) bu gelişmenin etkileri görülmektedir. KİT'lerin stratejik bir anlayışla yönetileceği, sosyal amaç ve kamu yararının gözetileceği vurguları devlet mantığının tekrar güçlenmeye başladığının işaretleridir. Ancak AB üyelik sürecinin ve uluslararası sistemle entegrasyon hedeflerinin devam etmesi (Özer ve Yıldırım, 2023) piyasa mantığını baskın konumda tutmaktadır. KİT'ler açısından piyasa mantığının baskın, devlet mantığının güçlü konumda bulunması durumu 11. KP (2019-2023) ve 12. KP (2024-2028) için de geçerlidir.

Merkezi kamu yönetimi açısından 7. KP (1996-2000) döneminde baskın devlet mantığı ve güçlü piyasa mantığı yanına zayıf konumda eklenen demokratik topluluk mantığının, 9. KP (2007-2013) ve 10. KP (2014-2018) dönemlerinde orta güçlü mantık, 11. KP'de (2019-2023) ise güçlü mantık konumuna yükseldiği görülmektedir. Türkiye'nin 2003 yılında AB ile Katılım Ortaklığı Belgesi imzalaması ve 2005 yılında AB ile müzakere sürecinin başlaması (Ökmen ve Canan, 2009; Özer ve Çiftçi, 2023) demokratik topluluk mantığının güçlenmesinde etkili bir unsur olarak değerlendirilebilir. Ayrıca 9. KP'den (2007-2013) itibaren şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılımcılık gibi Avrupa Kamu Yönetimi ilkelerine vurgu yapılması (Ökmen ve Canan, 2009) bu etkinin bir diğer işaretidir.

Türkiye kamu yönetim sisteminde 2010 yılından itibaren bir hibrit merkezileşmeden bahsedilmektedir (Angın ve Övgün, 2020). 2017 yılında referandumla kabul edilen ve 2018 yılında uygulanmaya başlanan cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin NWD ile örtüşen birçok yönü olduğu öne sürülmektedir (Özer ve Çiftçi, 2023). 2000'li yılların başında piyasa ile devlet arasında yeni bir denge arayışı olarak ifade edilen NWD anlayışının (Bringselius ve Thomasson, 2017) 2008 küresel ekonomik krizinin ardından yayılma alanı bulduğu söylenebilir. Devlet mantığına sahip GBA, piyasa mantığına sahip YKİ ve demokratik topluluk mantığına sahip YKH anlayışlarının karışımı ya da birleşimi sonucu oluşan melez bir anlayış ve mantık olarak kabul edilen NWD (Polzer vd., 2016; Berg ve Pinheiro, 2016) birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi (Meyer vd., 2014; Vickers vd., 2017; Gullmark vd., 2024) Türk kamu yönetim sistemindeki son dönem yenilikleri şekillendirdiği gözlemlenmektedir. 10. KP'de (2014-2018) baskın devlet mantığı, güçlü piyasa mantığı yanında orta güçlü topluluk mantığı söz konusu iken 11. KP (2019-2023) topluluk mantığı güçlü konuma yükselmiştir. 12. KP'de

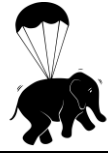

(2024-2028) ise devlet, piyasa ve topluluk mantıklarının birleştiği ve melez mantık haline geldiği görülmektedir. Bu melezleşme mantıkların tortulaşması biçimiyle gerçekleşmiş, mantıklar arasında katmanlaşma oluşmuş (Christensen ve Lægreid, 2011) ve yeni mantıklar devletin merkezi bürokratik mantığı üzerine temellenmiştir (Polzer vd., 2016). KİT'ler açısından bakıldığında ise böyle bir melezleşme görülmemektedir. 5. KP (1985-1989) ile baskın hale gelen piyasa mantığı 12. KP'de de (2024-2028) baskın konumunu sürdürmektedir. 5. KP'de (1985-1989) güçlü olan devlet mantığı 7. KP'de (1996-2000) zayıf konuma düşmüş ancak 2008 küresel ekonomik kriz sonrası hazırlanan 10. KP (2014-2018) ile tekrar güçlü hale gelmiş ve 12. KP'de de (2024-2028) güçlü konumunu korumuştur.

Bu çalışmada Türk kamu yönetimi sisteminde tarihsel süreç içerisinde merkezi kamu yönetimi ve KİT'lerdeki kurumsal mantıkların zaman içerisinde nasıl değiştiği ve bu değişimin kurumsal düzenlerdeki değişimle ilişkisi gösterilmiştir (Lounsbury vd., 2021). Bu yapılırken kamu yönetimi teorilerinden yararlanılmıştır (Thornton vd., 2012). Böylelikle kurumsal mantıkların kurucu özü odağa alınarak (Friedland, 2012; Friedland vd., 2014) Türk kamu yönetimi sektöründeki aktörlerin mantıksal tutarlılığı aktif olarak nasıl korudukları ve değişim sürecinde çeşitli kurumsal mantıkların nasıl dayanıklılık sergilediği açıklanmıştır. Türkiye'nin kendine özgü siyasi, ekonomik ve toplumsal koşullarının kamu sektörünün kurumsal mantık değişimlerini nasıl etkilediği tarihsel süreçler takip edilerek gösterilmiştir (Haveman vd., 2023).

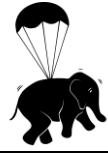
Çalışmanın teorik katkıları şunlardır: Birincisi; kurumsal düzenlerdeki değişimin Türk kamu sektöründeki kurumsal mantıkları nasıl biçimlendirdiğini göstermesidir. İkincisi; Türk kamu sektöründeki aktörlerin mantıksal tutarlılıklarını korumasında ve kurumsal mantıkların dayanıklılığında kurumsal düzenlerin rolünü göstermesidir. Üçüncüsü; Türk kamu sektöründe birbiriyle çatışan ya da rekabet eden kurumsal mantıkların nasıl bir arada var olmayı sürdürebildiklerini göstermesidir. Çalışmanın pratik katkıları şunlardır: Birincisi; politika yapıcılarının bir kamu politikası oluşturken ya da bir kamu yönetimi reformu tasarlarlarken kurumsal düzenlerdeki değişimi dikkate aldıkları ya da etkilendikleri görülmektedir. İkincisi; kurumsal düzenlerdeki değişimin yanında kurumsal bağlamın kurumsal mantıkların değişiminde etkili olduğu görülmektedir.

Çalışma belirli sınırlılıklara sahiptir ve bu nedenle açıklayıcılığı bu sınırlılıklar çerçevesinde geçerlidir. Bunlardan en önemlisi veri olarak sadece KP'lerin kullanılmasıdır. KP'ler bürokrasi, hükümet ve yasamanın mantığını yansıtmakla birlikte kamu örgütlerinin fiili davranışlarını tam olarak göstermeyebilir. Bu nedenle sonraki çalışmalar kamu sektörü örgütlerinden birincil veriler toplama yoluyla bu eksikliğin üstesinden gelmeye çalışabilir. Diğer ise kamu yönetimi sistemini merkezi ve KİT olmak üzere iki bölüm halinde incelemesidir. Bu yöntem bütüncül bakabilmeyi sağlamış olsa da sağlık, eğitim, adalet, güvenlik gibi alanlarda mantıksal farklılaşmanın ihmal edilmesine neden olmuştur. Sonraki çalışmalar kamu yönetimi sektörünü bu şekilde alt bölümler halinde inceleyerek bu eksikliğı gidermeye çalışabilir.

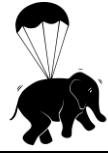

Kaynakça

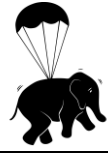
- Aalto, K., & Kallio, K. M. (2019). Changing institutional logics: Shifting to a new service model in the Finnish public sector. *Public Money & Management*, 39(7), 486-493. <https://doi.org/10.1080/09540962.2019.1588559>
- Acar, E. (2016). Dünyada ve Türkiye’de idareyi değişime iten nedenler. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, *Afro-Avrasya Özel Sayısı*, 147-159.
- Alptekin, H. D., & Koç, U. (2022). 1991-2021 yılları arasında gerçekleştirilen kurumsal mantık çalışmalarının bibliyometrik ve bilimsel haritalama teknikleri ile incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 40(3), 514-547. <https://doi.org/10.17065/huniibf.994092>
- Alvesson, M., & Blom, M. (2022). The hegemonic ambiguity of big concepts in organization studies. *Human Relations*, 75(1), 58-86. <https://doi.org/10.1177/0018726720986847>
- Alvesson, M., & Spicer, A. (2018). Neo-institutional theory and organization studies: A mid-life crisis?. *Organization Studies*, 40(2), 199-218. <https://doi.org/10.1177/0170840618772610>
- Angın, C., & Övgün, B. (2020). Kamu yönetiminde yeni bir eğilim: hibrit merkezileşme. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 38(4), 633-654. <https://doi.org/10.17065/huniibf.714946>
- Ayhan, E., & Önder, M. (2017). Yeni kamu hizmeti yaklaşımı: Yönetişime açılan bir kapı. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 3(2), 19-48.
- Battilana, J., & Dorado, S. (2010). Building sustainable hybrid organizations: The case of commercial microfinance organizations. *Academy of Management Journal*, 53(6), 1419-1440. <https://doi.org/10.5465/amj.2010.57318391>
- Berg, L. N., & Pinheiro, R. (2016). Handling different institutional logics in the public sector: Comparing management in Norwegian universities and hospitals. In *Towards a comparative institutionalism: Forms, dynamics and logics across the organizational fields of health care and higher education* (pp. 145-168). Emerald Group Publishing Limited. <http://dx.doi.org/10.1108/S0733-558X20150000045018>
- Besharov, M. L., & Smith, W. K. (2014). Multiple institutional logics in organizations: Explaining their varied nature and implications. *Academy of Management Review*, 39(3), 364-381. <http://dx.doi.org/10.5465/amr.2011.0431>
- Boztepe, M. (2018). Yeni kamu yönetimi anlayışı ve geleneksel kamu personel rejimi üzerine etkileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 191-210. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.425043>
- Bringselius, L., & Thomasson, A. (2017). Balancing stability and change in the new Weberian state. *Statsvetenskaplig tidskrift*, 119(1), 155-162.

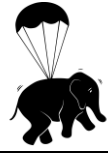
- Christensen, T., & Lægreid, P. (2011). Complexity and hybrid public administration—Theoretical and empirical challenges. *Public Organization Review*, 11, 407-423. <https://doi.org/10.1007/s11115-010-0141-4>
- Coule, T., & Patmore, B. (2013). Institutional logics, institutional work, and public service innovation in non-profit organizations. *Public Administration*, 91(4), 980-997. <https://doi.org/10.1111/padm.12005>
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2025).
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). *On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)*. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2025).
- Currie, G., & Spyridonidis, D. (2015). Interpretation of multiple institutional logics on the ground: Actors' position, their agency and situational constraints in professionalized contexts. *Organization Studies*, 37(1), 77-97. <https://doi.org/10.1177/0170840615604503>
- Denhardt, R. B., & Denhardt, J. V. (2000). The new public service: serving rather than steering. *Public Administration Review*, 60(6), 549-559. <https://doi.org/10.1111/0033-3352.00117>
- Denhardt, R. B., & Denhardt, J. V. (2003). The new public service: An approach to reform. *International Review of Public Administration*, 8(1), 3-10. <https://doi.org/10.1080/12294659.2003.10805013>
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). *Kalkınma Planı – Birinci Beş Yıl (1963-1967)*. Başbakanlık. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2025).
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1967). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)*. Başbakanlık. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2025).
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1973). *Kalkınma Planı - Üçüncü Beş Yıl (1973-1977)*. Başbakanlık. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2025).
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1979). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)*. Başbakanlık. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2025).
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1984). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)*. Başbakanlık. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2025).
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)*. Başbakanlık. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2025).

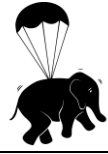
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)*. Başbakanlık. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2025).
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)*. Başbakanlık. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2025).
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)*. Başbakanlık. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2025).
- Dunn, M. B., & Jones, C. (2010). Institutional logics and institutional pluralism: The contestation of care and science logics in medical education, 1967-2005. *Administrative Science Quarterly*, 55(1), 114-149. <https://doi.org/10.2189/asqu.2010.55.1.114>
- Eroğlu, O. (2020). Türkiye’de kurumsal mantıklar. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(19), 232-247.
- Ferris, J. M., & Graddy, E. A. (1998). A contractual framework for new public management theory. *International Public Management Journal*, 1(2), 225-240. [https://doi.org/10.1016/S1096-7494\(99\)80092-0](https://doi.org/10.1016/S1096-7494(99)80092-0)
- Flick, U. (2009). *An introduction to qualitative research*. Sage.
- Frederickson, H. G. (1996). Comparing the reinventing government movement with the new public administration. *Public Administration Review*, 56(3), 263-270. <https://doi.org/10.2307/976450>
- Friedland, R. (2012). The institutional logics perspective: A new approach to culture, structure, and process. *Management*, 15(5), 583-595.
- Friedland, R., & Alford, R.R. (1991). Bringing society back in: Symbols, practices, and institutional contradictions. In W. W. Powell & P. J. DiMaggio (Eds.), *The new institutionalism in organizational analysis* (pp. 232-263). University of Chicago Press.
- Friedland, R., Mohr, J. W., Roose, H., & Gardinali, P. (2014). The institutional logics of love: Measuring intimate life. *Theory and Society*, 43, 333-370. <https://doi.org/10.1007/s11186-014-9223-6>
- Genç, N. F. (2010). Yeni kamu hizmeti yaklaşımı. *Türk İdare Dergisi*, 466, 145-159
- Glynn, M. A., & Lounsbury, M. (2005). From the critics’ corner: Logic blending, discursive change and authenticity in a cultural production system. *Journal of Management Studies*, 42(5), 1031-1055. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.2005.00531.x>
- Goodrick, E., & Reay, T. (2011). Constellations of institutional logics: Changes in the professional work of pharmacists. *Work and Occupations*, 38(3), 372-416. <https://doi.org/10.1177/0730888411406824>
- Greenwood, R., Díaz, A. M., Li, S. X., & Lorente, J. C. (2010). The multiplicity of institutional logics and the heterogeneity of organizational responses. *Organization Science*, 21(2), 521-539. <https://doi.org/10.1287/orsc.1090.0453>

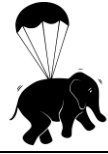
- Greenwood, R., Raynard, M., Kodeih, F., Micelotta, E. R., & Lounsbury, M. (2011). Institutional complexity and organizational responses. *Academy of Management Annals*, 5(1), 317-371. <https://doi.org/10.5465/19416520.2011.590299>
- Gruening, G. (2001). Origin and theoretical basis of new public management. *International Public Management Journal*, 4(1), 1-25. [https://doi.org/10.1016/S1096-7494\(01\)00041-1](https://doi.org/10.1016/S1096-7494(01)00041-1)
- Gullmark, P., Clausen, T. H., Gümüşay, A. A., & Alsos, G. A. (2024). Public entrepreneurial opportunities: How institutional logics shape public servants' opportunity evaluation. *Public Administration Review*. <https://doi.org/10.1111/puar.13920>
- Gültekin, S. (2011). New public management: is it really new?. *Journal of Human Sciences*, 8(2), 343-358.
- Haveman, H. A., & Rao, H. (2006). Hybrid forms and the evolution of thrifts. *American Behavioral Scientists*, 49(7), 974-986. <https://doi.org/10.1177/0002764205285179>
- Haveman, H. A., Joseph-Goteiner, D., & Li, D. (2023). Institutional logics: Motivating action and overcoming resistance to change. *Management and Organization Review*, 19(6), 1152-1177. <https://doi.org/10.1017/mor.2023.22>
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons?. *Public Administration*, 69(1), 3-19. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.1991.tb00779.x>
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)*. Kalkınma Bakanlığı. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2025).
- Kaya, F. (2017). Kamu yönetimi yaklaşımlarının karşılaştırılmalı analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(53), 747-755.
- Kobal, H. Y. (2020). Türkiye’de sosyal girişimcilik alanında çoklu kurumsal mantıklar. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (24), 559-590.
- Kraatz, M. S., & Block, E. S. (2008). Organizational implications of institutional pluralism. In R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin, & R. Suddaby (Eds.), *The sage handbook of organizational institutionalism* (pp. 243-275). Sage.
- Kurt, M., & Uğurlu, Ö. Y. (2007). Yeni kamu yönetimi ve yeni kamu yönetimi yaklaşımının gelişiminde Avrupa Birliği’nin rolü: İlerleme raporları içerik analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 9(2), 81-109.
- Laihonen, H., & Kokko, P. (2023). Knowledge management and hybridity of institutional logics in public sector. *Knowledge Management Research & Practice*, 21(1), 14-28. <https://doi.org/10.1080/14778238.2020.1788429>
- Lounsbury, M. (2007). A tale of two cities: Competing logics and practice variation in the professionalizing of mutual funds. *Academy of Management Journal*, 50(2), 289-307. <https://doi.org/10.5465/amj.2007.24634436>

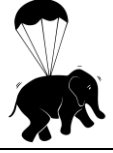
- Lounsbury, M., & Wang, M. S. (2024). Expanding the scope of institutional logics research. *Management and Organization Review*, 19(6), 1185-1188. <https://doi.org/10.1017/mor.2023.24>
- Lounsbury, M., Steele, C. W., Wang, M. S., & Toubiana, M. (2021). New directions in the study of institutional logics: from tools to phenomena. *Annual Review of Sociology*, 47, 261-280. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-090320-111734>
- Lynn, L. (2008). What is a neo-Weberian state? reflections on a concept and its implications. *The NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*, 1(2), 17-30.
- Marquis, C., & Lounsbury, M. (2007). Vive la résistance: Competing logics and the consolidation of U.S. community banking. *Academy of Management Journal*, 50(4), 799-820. <https://doi.org/10.5465/amj.2007.26279172>
- Meyer, R. E., Egger-Peitler, I., Höllerer, M. A., & Hammerschmid, G. (2014). Of bureaucrats and passionate public managers: Institutional logics, executive identities, and public service motivation. *Public Administration*, 92(4), 861-885. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2012.02105.x>
- Misangyi, V. F., Weaver, G. R., & Elms, H. (2008). Ending corruption: The interplay among institutional logics, resources, and institutional entrepreneurs. *Academy of Management Review*, 33(3), 750-770. <https://doi.org/10.5465/amr.2008.32465769>
- Nigam, A., & Ocasio, W. (2010). Event attention, environmental sensemaking, and change in institutional logics: An inductive analysis of the effects of public attention to Clinton's health care reform initiative. *Organization Science*, 21(4), 823-841. <https://doi.org/10.1287/orsc.1090.0490>
- Ocasio, W., Thornton, P., & Lounsbury, M. (2017). Advances to the institutional logics perspective. In R. Greenwood, C. Oliver, T. B. Lawrence, & R. E. Meyer (Eds.), *Sage handbook of organizational institutionalism* (pp. 509-531). Sage.
- Osborne, D., & Gaebler, T. (1993). *Reinventing government: The five strategies for reinventing government*. Penguin.
- Ökmen, M., & Canan, K. (2009). Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Türk kamu yönetimi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 16(1), 139-171.
- Önder, Ç., & Üsdiken, B. (2016). Kurumsal mantıklar, örgüt altyapısı ve örgütsel alanlarda değişim: Türkiye'de işçi sendikalarının tarihsel gelişimi, 1947-1980. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 43(Ağustos), 573-605.
- Özdoğan, M. (2018). Neo-Weberyen devlet ve bürokrasi. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(14), 597-608.
- Özer, M. A., & Çiftçi, A. (2023). Yeni kamu yönetimi anlayışı sonrası kamu yönetiminde paradigma değişimi ve Türkiye açısından bir durum analizi. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 25-38. <https://doi.org/10.14744/ysbed.2023.00029>

- Özer, M. A., & Yıldırım, S. (2023). Türk kamu yönetiminin değişim sürecine uluslararası kuruluşların etkisi. *TÜRKAV Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 161-206.
- Özmen, A., & Yılmaz, B. (2019). Her dönem geçerli bir kamu yönetimi modeli mümkün mü?: Yönetim kültürü temelli bir perspektif. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 269-292. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.672842>
- Özseven, M. (2017). Alan tözü ve kurumsal mantıklar: Türk sağlık alanının evrilmesinde sağlık tözünün rolü. *Yönetim ve Organizasyon Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 69-106.
- Özseven, M., Danışman, A., & Bingöl, A. S. (2014). Dönüşüm mü, gelişim mi? Kamu hastanelerinin yönetiminde yeni bir kurumsal mantığa doğru. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 41(Ağustos), 119-150.
- Pache, A. C., & Santos, F. (2013). Inside the hybrid organization: Selective coupling as a response to competing institutional logics. *Academy of Management Journal*, 56(4), 972-1001. <https://doi.org/10.5465/amj.2011.0405>
- Parlak, B., & Doğan, K. C. (2021). *Kamu yönetiminde yeni trendler*. Değişim Yayınları.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research and evaluation methods: Integrating theory and practice*. Sage.
- Pollitt, C., & Bouckaert, G. (2004). *Public management reform: a comparative analysis*. Oxford University Press.
- Polzer, T., Meyer, R. E., Höllerer, M. A., & Seiwald, J. (2016). Institutional hybridity in public sector reform: Replacement, blending, or layering of administrative paradigms. In *How institutions matter!* (pp. 69-99). Emerald. <https://doi.org/10.1108/S0733-558X201600048B003>
- Purdy, J. M., & Gray, B. (2009). Conflicting logics, mechanisms of diffusion, and multilevel dynamics in emerging institutional fields. *Academy of Management Journal*, 52(2), 355-380. <https://doi.org/10.5465/amj.2009.37308255>
- Reay, T., & Hinings, C. R. (2009). Managing the rivalry of competing institutional logics. *Organization Studies*, 30(6), 629-652. <https://doi.org/10.1177/0170840609104803>
- Shipilov, A. V., Greve, H. R., & Rowley, T. J. (2010). When do interlocks matter? Institutional logics and the diffusion of multiple corporate governance practices. *Academy of Management Journal*, 53(4), 846-864. <https://doi.org/10.5465/amj.2010.52814614>
- Skelcher, C., & Smith, S. R. (2015). Theorizing hybridity: Institutional logics, complex organizations, and actor identities: The case of nonprofits. *Public Administration*, 93(2), 433-448. <https://doi.org/10.1111/padm.12105>
- Stake, R. E. (2010). *Qualitative research: Studying how things work*. Guilford Press.
- Stark, A. (2002). What is the new public management?. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 12(1), 137-151.

- Thornton, P. H. (2002). The rise of the corporation in a craft industry: Conflict and conformity in institutional logics. *Academy of Management Journal*, 45(1), 81-101.
- Thornton, P. H., & Ocasio, W. (1999). Institutional logics and the historical contingency of power in organizations: executive succession in the higher education publishing industry, 1958-1990. *American Journal of Sociology*, 105(3), 801-843. <https://doi.org/10.1086/210361>
- Thornton, P. H., & Ocasio, W. (2008). Institutional logics. In R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin, & R. Suddaby (Eds.), *The sage handbook of organizational institutionalism* (pp. 99-129). Sage.
- Thornton, P. H., Ocasio, W., & Lounsbury, M. (2012). *The institutional logics perspective: A new approach to culture, structure, and process*. Oxford University Press.
- Uysal, Y. (2020). Klasik kamu yönetiminden yeni kamu işletmeciliği ve post-YKİ'ye kamu hizmetlerinin değişimi ve dönüşümü üzerine bir değerlendirme. *International Journal of Management and Administration*, 4(7), 112-135.
- Ünal, A. F. (2017). Türkiye yükseköğretim alanında rakip kurumsal mantıklar: Akademik performans kriterlerinde çeşitlilik ve yayın üretkenliği üzerine etkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 50(4), 83-114.
- Ütük, U. (2015). Denhardt ve Denhardt'ın yeni kamu hizmeti kuramına bakış. *Sayıştay Dergisi*, (99), 47-70.
- Van den Broek, J., Boselie, P., & Paauwe, J. (2014). Multiple institutional logics in health care: Productive ward: Releasing time to care. *Public Management Review*, 16(1), 1-20. <https://doi.org/10.1080/14719037.2013.770059>
- Vickers, I., Lyon, F., Sepulveda, L., & McMullin, C. (2017). Public service innovation and multiple institutional logics: The case of hybrid social enterprise providers of health and wellbeing. *Research Policy*, 46(10), 1755-1768. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2017.08.003>
- Waldo, D. (1972). Supplement: Developments in public administration. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 404(1), 217-245. <https://doi.org/10.1177/000271627240400118>
- Weber, M. (2012). *Bürokrasi ve otorite* (H. B. Akın, Çev.). Adres Yayınları.
- Yıldız, Ü. (2018). Örgütsel alanlarda çoklu kurumsal mantıklar üzerine bir yazın taraması. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 2258-2279. <https://doi.org/10.26466/opus.488566>
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods*. Sage.
- Yin, R. K. (2016). *Qualitative research: From start to finish*. Guilford Press.

Katkı Oranı Beyanı: Yazar çalışmayı tek başına gerçekleştirmiştir.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Yazar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını deklare etmektedir.

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

Bu makale **benzerlik** tespit yazılımlarıyla taranmıştır.